

Рада
Європейського Союзу

**Брюссель, 20 липня 2015 року
(Оригінал — англійською мовою)**

10858/15

**COARM 172
СЗБП/PESC 393**

РЕЗУЛЬТАТИ РОЗГЛЯДУ

Від: Генерального секретаріату Ради

Кому: Делегаціям

№ попер. док.: 6901/1/15 REV 1 COARM 53 PESC 245

Предмет: Посібник користувача до Спільної позиції Ради 2008/944/СЗБП про визначення спільних правил контролю за експортом товарів і технологій військового призначення.

Делегації знайдуть у долучнику оновлений Посібник користувача до Спільної позиції Ради 2008/944/СЗБП про визначення спільних правил контролю за експортом товарів і технологій військового призначення, схвалений Радою («Міністрів закордонних справ») 20 липня 2015 року.

**ПОСІБНИК КОРИСТУВАЧА ДО СПІЛЬНОЇ ПОЗИЦІЇ РАДИ 2008/944/СЗБП
ПРО ВИЗНАЧЕННЯ СПІЛЬНИХ ПРАВИЛ КОНТРОЛЮ ЗА ЕКСПОРТОМ
ТОВАРІВ І ТЕХНОЛОГІЙ ВІЙСЬКОВОГО ПРИЗНАЧЕННЯ**

Вступ

Усі держави-члени погодилися суворо дотримуватися Спільної позиції Ради 2008/944/СЗБП про визначення спільних правил контролю за експортом товарів і технологій військового призначення під час оцінювання заяв на експорт товарів, зазначених в узгодженому Спільному військовому списку ЄС. Ціллю Спільної позиції також є вдосконалення обміну інформацією між державами-членами та підвищення взаємного розуміння їхніх політик контролю за експортом.

Посібник користувача призначений допомогти державам-членам у застосуванні зазначеної Спільної позиції. Цей Посібник жодним чином не замінює Спільну позицію, проте наводить стислий виклад узгоджених настанов щодо тлумачення її критеріїв та імплементації її статей. Посібник призначений для використання переважно посадовими особами ліцензійного органу.

Цей Посібник користувача регулярно оновлюватиметься. Найновіша редакція буде доступна на інтернет-сайті Європейської служби зовнішніх справ (EEAS).

Глава 1 — Практики надання ліцензій

Секція 1: Кращі практики у сфері сертифікатів кінцевого споживача	4
Секція 2: Оцінювання заяв на вбудовування та реекспорт	6
Секція 3: Верифікація після відвантаження	7
Секція 4: Експорт контрольованих товарів для гуманітарних цілей	8
Секція 5: Терміни та означення	9

Глава 2 — Настанови щодо критеріїв

Вступ до всіх кращих практик, пов'язаних з критеріями	11
Секція 1: Кращі практики тлумачення Критерію 1 («міжнародні зобов'язання»)	12
Секція 2: Кращі практики тлумачення Критерію 2 («права людини»).....	33
Секція 3: Кращі практики тлумачення Критерію 3 («внутрішня ситуація»)	56
Секція 4: Кращі практики тлумачення Критерію 4 («регіональна стабільність»)	62
Секція 5: Кращі практики тлумачення Критерію 5 («безпека країн-друзів і країн-союзниць»)	71
Секція 6: Кращі практики тлумачення Критерію 6 («ставлення до тероризму»)	81
Секція 7: Кращі практики тлумачення Критерію 7 («ризик перенаправлення»)	93
Секція 8: Кращі практики тлумачення Критерію 8 ("сталий розвиток")	109

Глава 3 — Прозорість

Вимоги до подання інформації для Щорічного звіту ЄС.....	119
--	-----

Глава 4 — Спільний військовий список ЄС

Спільний військовий список ЄС — посилання на електронну версію.....	121
---	-----

Глава 5 — Повідомлення про відмови і консультації

Інструкції щодо повідомлень про відмови і консультацій — оновлюються в онлайн-системі	122
--	-----

ГЛАВА 1 — ПРАКТИКИ НАДАННЯ ЛІЦЕНЗІЙ

Секція 1: Кращі практики у сфері сертифікатів кінцевого споживача

1.1. Існує єдиний комплекс елементів, які повинні міститися в сертифікаті кінцевого споживача, якщо будь-яка з держав-членів висуває вимогу наявності такого сертифікату стосовно експорту товарів зі Спільного військового списку ЄС. Також є деякі елементи, наявність яких держава-член може вимагати на власний розсуд.

1.2. Сертифікат кінцевого споживача повинен містити принаймні такі дані:

- Дані про експортера (принаймні найменування, адреса та комерційне позначення);
- Дані про кінцевого споживача (принаймні найменування, адреса та комерційне позначення). У випадку експорту фірмі, яка перепродає товари на місцевому ринку, така фірма розглядатиметься як кінцевий споживач;
- Країна кінцевого призначення;
- Опис товарів, передбачених для експорту (тип, характеристики) або покликання на контракт, укладений з органами країни кінцевого призначення;
- Кількість та/або вартість товарів, передбачених для експорту;
- Підпис, ім'я та посада кінцевого споживача;
- Дата сертифіката кінцевого споживача;
- Застереження щодо кінцевого використання та/або заборони реекспорту, у належних випадках;
- Зазначення кінцевого використання товарів;
- Зобов'язання, у належних випадках, що товари, передбачені для експорту, не використовуватимуться для цілей, відмінних від заявленого використання;
- Зобов'язання, у належних випадках, що товари не використовуватимуться для розроблення, виробництва або використання хімічної, біологічної або ядерної зброї або для ракет, здатних доставляти таку зброю.

1.3. Елементи, наявність яких держава-член *може* вимагати на власний розсуд,

зокрема, такі:

- Застереження, що забороняє реекспорт товарів, зазначених у сертифікаті кінцевого споживача. Таке застереження може, між іншим:
 - містити однозначну заборону на реекспорт;
 - передбачати, що реекспорт здійснюватиметься лише за письмовою згодою органів країни походження експорту;
 - забезпечувати можливість реекспорту до певних країн, зазначених у сертифікаті кінцевого споживача, без попереднього отримання дозволу від органів країни-експортера;
- У належних випадках, повні дані про посередника;
- Якщо сертифікат кінцевого споживача видано урядом країни призначення товарів, органи країни-експортера завірятимуть справжність такого сертифіката з метою перевірки справжності підпису та права підписанта брати на себе зобов'язання від імені свого уряду;
- Зобов'язання кінцевого вантажоодержувача надавати на запит держави-експортера сертифікат підтвердження доставки.

Секція 2: Оцінювання заяв на вбудовування та реекспорт

2.1. Як і до всіх заяв про надання ліцензії, держави-члени застосовують у повному обсязі Спільну позицію до заяв про надання ліцензії на товари, якщо зрозуміло, що ці товари буде вбудовано в товари для реекспорту. Однак, оцінюючи такі заяви, держави-члени також братимуть до уваги, *між іншим*:

- (i) політики експортного контролю та дієвість системи експортного контролю країни, у якій їх буде вбудовано;
- (ii) важливість їхніх оборонних та безпекових відносин з такою країною;
- (iii) важливість і значущість цих товарів для товарів, у які їх буде вбудовано, та для будь-якого кінцевого використання готових продуктів, які можуть викликати занепокоєння;
- (iv) легкість, з якою ці товари або їхні важливі частини можна вилучити з товарів, у які їх буде вбудовано;
- (v) постійного суб'єкта, якому планують експортувати товари.

Секція 3: Верифікація після відвантаження

3.1. Оскільки основна увага контролю за експортом зосереджується на етапі, що передує отриманню ліцензії, контроль після відвантаження може бути важливим додатковим інструментом для посилення дієвості національного контролю за експортом озброєнь.

Заходи після відвантаження, наприклад, інспекції на місці або сертифікати підтвердження доставки, є особливо корисними інструментами, що допомагають запобігти перенаправленню в межах країни-покупця або реекспорту на небажаних умовах.

Для добровільного обміну доступною інформацією державам-членам, які здійснюють контроль після відвантаження, пропонують повідомляти партнерів про набутий у цій галузі досвід та про знання, що становлять загальний інтерес, зібрані за допомогою заходів після відвантаження.

Секція 4: Експорт контрольованих товарів для гуманітарних цілей

4.1. Є випадки, коли держави-члени розглядають можливість надання дозволу на експорт товарів, внесених до Спільного військового списку ЄС, для гуманітарних цілей за обставин, які в іншому разі могли б призвести до відмови на підставі критеріїв, визначених у статті 2 Спільної позиції. У постконфліктних зонах деякі товари можуть значно посприяти безпеці цивільного населення та економічній перебудові. Такий експорт не обов'язково є таким, що не відповідає критеріям. Цей експорт, як усі інші, розглядатиметься з урахуванням кожного окремого випадку.

Держави-члени вимагатимуть адекватних гарантій проти неналежного використання такого експорту і, за необхідності, положень, що передбачають повернення товарів.

Секція 5: Терміни та означення

- 5.1. Для цілей Спільної позиції застосовуються такі терміни та означення:
- 5.2. - «Транзит»: переміщення, за яких товари (товари військового призначення) просто перетинають територію держави-члена.
- «Перевантаження»: транзит, що включає фізичні операції з вивантаження товарів з транспортного засобу, який імпортує, і наступного перевантаження (як правило) на інший транспортний засіб, який експортує.
- 5.3. Як це визначено в статті 2 Спільної Позиції Ради 2003/468/СЗБП,
- «Брокерська діяльність» — це діяльність фізичних та юридичних осіб:
- які ведуть переговори або організують транзакції, що можуть включати передачу товарів, внесених до Спільного військового списку ЄС, з однієї третьої країни до будь-якої іншої третьої країни; або
 - які купують, продають або організують передачу таких товарів, що є їхньою власністю, з однієї третьої країни до будь-якої іншої третьої країни.
- 5.4. - «Ліцензія на експорт» — це офіційний дозвіл, виданий національним ліцензійним органом на експорт або передачу товарів військового призначення на тимчасовій або безповоротній основі. Ліцензіями на експорт є:
- ліцензії на фізичний експорт, у тому числі для потреб ліцензованого виробництва товарів військового призначення;
 - ліцензії на брокерську діяльність;
 - ліцензії на транзит або перевантаження;
 - ліцензії на будь-які невідчутні передачі програмного забезпечення та технологій за допомогою таких засобів, як електронні носії, факс або телефон.

З огляду на значні відмінності в процедурах опрацювання заяв національними

ліцензійними органами держав-членів, зобов'язання з обміну інформацією (наприклад, повідомлення про відмову), у належних випадках, необхідно виконувати на етапі, що передуює отриманню ліцензії, наприклад, у випадку попередніх ліцензій і ліцензій на здійснення маркетингової діяльності або проведення переговорів щодо контракту. Національне законодавство держав-членів зазначатиме, у яких випадках вимагається ліцензія на експорт.

ГЛАВА 2 — НАСТАНОВИ ЩОДО КРИТЕРІЇВ

Вступ до всіх кращих практик, пов'язаних з критеріями

Ціль цих кращих практик — досягти більшої узгодженості в застосуванні державами-членами критеріїв, установлених у статті 2 Спільної позиції Ради 2008/944/СЗБП, шляхом визначення факторів, які необхідно врахувати під час оцінювання заяв про надання ліцензій на експорт. Вони призначені для обміну кращими практиками тлумачення критеріїв, а не для встановлення набору інструкцій; індивідуальне судження досі є важливою частиною процесу, і держави-члени мають абсолютне право застосовувати власні тлумачення. Кращі практики існують щоб ними користувалися посадові особи ліцензійного органу та інші посадові особи міністерств та агентств, експертний досвід яких, *зокрема*, у регіональних, юридичних (наприклад: право у сфері прав людини, міжнародне публічне право), технічних питаннях, а також питаннях пов'язаних з розвитком, безпекою та військових питаннях повинен обумовлювати процес вироблення й ухвалення рішень.

Ці кращі практики регулярно переглядатимуться або на запит однієї чи більше держав-членів, або як результат будь-яких майбутніх змін у формулюванні критеріїв, викладених у статті 2 Спільної позиції Ради 2008/944/СЗБП.

Секція 1: Кращі практики тлумачення Критерію 1

Як застосовувати Критерій 1

1.1. Спільна позиція Ради 2008/944/СЗБП застосовується до всього експорту товарів або технологій військового призначення державами-членами, і до товарів подвійного використання, зазначених у статті 6 Спільної позиції. Таким чином, Критерій 1 *a priori* застосовується до експорту в усі країни-одержувачі без будь-яких відмінностей. Однак кращі практики керуються принципом, що, якщо існує ризик порушення міжнародних зобов'язань або обов'язків держав-членів або ЄС у цілому, необхідно зробити ретельний аналіз Критерію 1.

Ціль Критерію 1 — забезпечити, зокрема, дотримання санкцій, установлених рішеннями ООН, ОБСЄ або ЄС, угодами про нерозповсюдження зброї та іншими угодами про роззброєння, а також інших міжнародних зобов'язань. Усі ліцензії на експорт необхідно оцінювати з урахуванням кожного окремого випадку, і необхідно зважувати на Критерій 1 у випадках, коли є питання щодо несумісності з міжнародними зобов'язаннями або обов'язками.

1.2. *Джерела інформації.* Інформацію про ризик порушення міжнародних зобов'язань або обов'язків необхідно, перш за все, запитувати у посадових осіб з відділів міністерств закордонних справ, що займаються конкретно країною та відповідними угодами про нерозповсюдження зброї, роззброєння або експортний контроль. Так само рекомендованою є думка дипломатичних місій та інших урядових установ держав-членів, у тому числі інформаційних джерел служб розвідки.

Спільна база інформації ЄС включає звіти голів місій ЄС (НОМs) у країнах, базу даних про відмови ЄС, а також висновки/заяви Ради ЄС щодо відповідних країн або питань безпеки. Списки обмежувальних заходів, у тому числі ембарго стосовно зброї, регулярно оновлюються Європейською службою зовнішніх справ (EEAS), і доступ до них можна отримати через системи надання регулярної інформації. Загальні настанови стосовно політики ЄС щодо нерозповсюдження можна знайти в Стратегії ЄС проти

розповсюдження зброї масового знищення, а також положеннях щодо нерозповсюдження зброї у двосторонніх угодах.

Документація ООН та інших пов'язаних організацій, як-от МАГАТЕ і ОЗХЗ, допоможе з'ясувати вимоги конкретних міжнародних режимів або угод, а також визначити політику країни-одержувача в цьому аспекті.

Список відповідних інтернет-сайтів міститься в додатку 1 до цієї секції.

Елементи, які необхідно розглянути під час формування рішення

1.3. Критерій 1 передбачає, що в наданні ліцензії на експорт необхідно відмовити, якщо таке надання буде несумісним, зокрема, з:

- (а) міжнародними обов'язками держав-членів та їхніми зобов'язаннями забезпечувати виконання ембарго стосовно зброї, запроваджених ООН, Організацією з безпеки та співробітництва в Європі та Європейським Союзом

Держави-члени повинні перевірити заявлене або можливе місце призначення експорту та місце розташування кінцевого споживача на предмет відповідності ембарго, введених ООН, ОБСЄ та ЄС. Оскільки список країн, недержавних суб'єктів та осіб (таких як терористичні групи та окремі терористи), на яких накладено ембарго, регулярно змінюється, для врахування останніх змін необхідно виявляти найвищий ступінь уважності.

Країни, недержавні суб'єкти та особи, які перебувають під санкціями ООН, ОБСЄ та ЄС, значною мірою збігаються. Однак список товарів (військового призначення та подвійного використання), стосовно яких накладено кілька ембарго щодо того самого кінцевого споживача, може відрізнитися, а накладені обмеження можуть бути як обов'язковими, так і необов'язковими. Щоб забезпечити єдине для ЄС тлумачення сфери застосування юридично зобов'язальних санкцій ООН, відповідні резолюції Ради Безпеки інкорпорується в право ЄС у формі рішення Ради, та, якщо це необхідно,

Регламенту Ради. Таким чином, у разі невизначеності щодо тлумачення обов'язкових санкцій ООН, необхідно звернутись до списків санкцій ЄС. Що стосується юридично не зобов'язальних санкцій ООН і ОБСЄ, їхнє тлумачення залишається на розсуд держав-членів.

Формуючи рішення щодо видачі ліцензії, щоб уникнути конфлікту з їхніми міжнародними обов'язками, держави-члени повинні дотримуватись найсуворіших обмежень, що є зобов'язальними або застосовними до них.

(b) міжнародними зобов'язаннями держав-членів згідно з Договором про нерозповсюдження ядерної зброї, Конвенцією про біологічну і токсинну зброю (КБТЗ) і Конвенцією про хімічну зброю

ДОГОВІР ПРО НЕРОЗПОВСЮДЖЕННЯ ЯДЕРНОЇ ЗБРОЇ (ДНЯЗ)

ДНЯЗ — це юридично зобов'язальний договір. Він свідчить, що держави-учасниці мають право брати участь у якомога повнішому обміні обладнанням, матеріалами та пов'язаною інформацією для використання атомної енергії в мирних цілях. Однак стаття I ДНЯЗ накладає на ядерні держави обов'язок не передавати жодним можливим чином ядерну зброю або інші ядерні пристрої будь-яким одержувачам. Відповідно до параграфу 2 статті III ДНЯЗ ядерні держави та неядерні держави взяли на себе зобов'язання не передавати вихідний матеріал або спеціальний матеріал, що розщеплюється, чи обладнання, або матеріали, спеціально призначені чи підготовлені для оброблення, використання або виробництва спеціального матеріалу, що розщеплюється, жодним неядерним державам для мирних цілей, окрім випадків, коли ці товари підлягають належним гарантіям (МАГАТЕ).

Вироби, матеріали і обладнання, на які поширюється Договір (статті I та III):

- ядерна зброя або інші ядерні вибухові пристрої;
- вихідний матеріал або спеціальний матеріал, що розщеплюється;
- обладнання або матеріали, спеціально призначені чи підготовлені для оброблення, використання або виробництва спеціального матеріалу, що розщеплюється.

ДНЯЗ не дає означення і не наводить деталізовані списки зазначених пристроїв і товарів. Щодо ядерної зброї або інших ядерних вибухових пристроїв, у публікації UNIDIR¹ наведено таке означення: «Ядерна зброя – це зброя, яка складається з ядерного вибухового пристрою та системи доставки; ядерний вибуховий пристрій — це пристрій, що вивільняє енергію через ядерне розщеплення або реакцію розщеплення і синтезу (системою доставки ядерних вибухових пристроїв можуть бути авіабомби, балістичні та крилаті ракети, артилерійські снаряди, морські міни та торпеди, а також наземні міни)». Означення терміну «вихідний матеріал або спеціальний матеріал, що розщеплюється» можна знайти в Статуті МАГАТЕ (стаття XX). Відповідну

⁽¹⁾ Розуміння безпеки: Лексикон для контролю за озброєннями, роззброєння та зміцнення довіри (2004), публікація UNIDIR.

інформацію про ядерні товари та ядерні товари і технології подвійного використання можна знайти в контрольних списках Групи ядерних постачальників і Комітету Цангера, а також у Спільному військовому списку ЄС (позиція ML 7a) і додатку I до Регламенту Ради (ЄС) № 428/2009 про встановлення режиму ЄС для контролю за експортом, передачею, брокерською діяльністю і транзитом товарів подвійного використання, а також у відповідних Регламентах Ради, що накладають санкції на певні країни.

Формуючи рішення щодо видачі ліцензії на товари та технології, охоплені ДНЯЗ, держави-члени повинні зважати на те, чи є країна призначення державою-учасницею ДНЯЗ, і чи діють у ній необхідні гарантії МАГАТЕ.

КОНВЕНЦІЯ ПРО БІОЛОГІЧНУ ТА ТОКСИННУ ЗБРОЮ (КБТЗ)

КБТЗ — це юридично зобов'язальний договір, який забороняє розробки, вироблення, накопичення, придбання та зберігання біологічної та токсинної зброї, а також засобів її доставки. Однак необхідно відзначити, що згідно зі статтею X Конвенції держави-учасниці мають право брати участь у якомога повнішому обміні обладнанням, матеріалами та пов'язаною інформацією, якщо це призначено для мирних цілей.

Сфера застосування КБТЗ охоплює такі товари (стаття I):

- мікробні чи інші біологічні агенти або токсини будь-якого походження чи методу виробництва, таких типів і в таких кількостях, які не можна виправдати профілактичними, захисними або іншими мирними цілями;
- зброя, обладнання або засоби доставки, призначені для використання таких агентів або токсинів у ворожих цілях або у збройному конфлікті.

Сама КБТЗ не містить детального списку зазначених вище товарів. Відповідну інформацію можна знайти в Спільному військовому списку ЄС (ML 7), контрольних списках Австралійської групи та в додатку I до Регламенту Ради (ЄС) № 428/2009 про встановлення режиму ЄС для контролю за експортом, передачею, брокерською діяльністю і транзитом товарів подвійного використання.

Формуючи рішення щодо видачі ліцензії на товари та технології, охоплені КБТЗ, необхідно враховувати, що відповідно до КБТЗ:

- Повинно бути відхилено заяви на експорт біологічних агентів таких типів та в таких кількостях, які не можна виправдати профілактичними, захисними або іншими мирними цілями. (Можливими мирними цілями можуть бути санітарно-епідеміологічний контроль або заходи з охорони здоров'я.)
- Заборонено передачу будь-яких видів звичайних озброєнь, військової техніки або засобів доставки, призначених для використання таких агентів у ворожих цілях або у збройному конфлікті.

КОНВЕНЦІЯ ПРО ХІМІЧНУ ЗБРОЮ (КХЗ)

КХЗ — це юридично зобов'язальний договір, який забороняє розробки, вироблення, накопичення, передавання та застосування хімічної зброї, а також обумовлює її вчасне знищення. Водночас, вона наголошує на праві держав-учасниць брати участь у міжнародному обміні науковою інформацією, хімічними речовинами і обладнанням для цілей, не заборонених Конвенцією.

Термін «хімічна зброя» визначено в статті II КХЗ таким чином, разом або окремо:

- токсичні хімічні речовини (хімічні речовини, що можуть призвести до смерті, тимчасової втрати працездатності або виводу з ладу) та їхні прекурсори, окрім випадків, коли вони призначені для цілей, не заборонених згідно з КХЗ;
- боєприпаси та пристрої, спеціально призначені для смертельного ураження або заподіяння іншої шкоди за рахунок токсичних властивостей зазначених вище токсичних хімічних речовин, які вивільнятимуться внаслідок застосування таких боєприпасів та пристроїв;
- будь-яке обладнання, спеціально призначене для використання безпосередньо у зв'язку з застосуванням зазначених вище боєприпасів та пристроїв.

КХЗ має вичерпний додаток про хімічні речовини. Зазначений додаток є невід'ємною частиною Конвенції. Відповідну інформацію також можна знайти в Спільному військовому списку ЄС (ML 7), контрольних списках Австралійської групи та в додатку I до Регламенту Ради (ЄС) № 428/2009 про встановлення режиму ЄС для контролю за експортом, передачею, брокерською діяльністю і транзитом товарів подвійного використання.

Формуючи рішення щодо видачі ліцензії на товари, охоплені КХЗ, держави-члени повинні брати до уваги наведений нижче, але не вичерпний список елементів:

- Загальним обов'язком держав-учасниць є відмовляти в передачі хімічної зброї, визначеної в статті II КХЗ.
- Додаток до КХЗ про хімічні речовини складається з трьох так званих переліків (списків хімічних речовин). Режим передачі для переліку 1, переліку 2 і

переліку 3 детально викладено, відповідно, в частині VI, частині VII і частині VIII додатка до КХЗ про верифікацію. З огляду на той факт, що між позицією ML7 Спільного військового списку ЄС та переліками КХЗ існує певний збіг, у першу чергу необхідно визначити, чи є відповідний хімічний агент або прекурсор, наведений у позиції ML7, у переліках КХЗ. Отже, у випадку заяви на експорт хімічної речовини з переліку КХЗ необхідно дотримуватися правил передачі, викладених у відповідній частині додатка до КХЗ про верифікацію.

- Дослідницькі, медичні, фармацевтичні або захисні цілі не є забороненими згідно з КХЗ.

(с) зобов'язаннями держав-членів не експортувати жодних видів протипіхотних мін

Найбільш всеосяжним міжнародним інструментом, у якому йдеться про протипіхотні міни, є Конвенція 1997 року про заборону застосування, накопичення запасів, виробництва і передачі протипіхотних мін та про їх знищення (так звана Оттавська Конвенція). Держави-учасниці Конвенції взяли на себе зобов'язання, серед іншого, здійснювати експорт протипіхотних мін тільки з метою їх знищення. Додатково вони домовились жодним чином не допомагати нікому, не заохочувати і не спонукати нікого займатися будь-якою діяльністю, забороненою для держави-учасниці.

Деякі країни, незважаючи на те, що вони не є державами-учасницями Оттавської Конвенції, оголосили мораторій на експорт протипіхотних мін.

Формуючи рішення щодо видачі ліцензії, відповідно до своїх міжнародних обов'язків, держави-члени, які є державами-учасницями Оттавської Конвенції або які, як альтернативний варіант, взяли на себе політичне зобов'язання не експортувати протипіхотні міни, повинні відмовитися здійснювати такий експорт, окрім випадків, коли визнано, що метою експорту є їхнє знищення.

(d) зобов'язаннями держав-членів у рамках Австралійської групи, Режиму контролю за ракетними технологіями, Комітету Цангера, Групи ядерних

постачальників, Вассенаарської домовленості та Гаазького кодексу поведінки проти розповсюдження балістичних ракет

Регламент Ради (ЄС) № 428/2009 від 5 травня 2009 року встановлює режим ЄС для контролю за експортом, передачею, брокерською діяльністю і транзитом товарів подвійного використання. Зазначений регламент містить у додатку загальний список усіх товарів, що підлягають експортному контролю, і список найбільш критичних товарів подвійного використання, що підпадають під навіть жорсткіші правила. Ці списки можна використовувати як довідковий документ для більшості товарів, охоплених Австралійською групою, Режимом контролю за ракетними технологіями, Комітетом Цангера, Групою ядерних постачальників, Вассенаарською домовленістю та Гаазьким кодексом поведінки проти розповсюдження балістичних ракет.

АВСТРАЛІЙСЬКА ГРУПА (АГ)

АГ — це неформальна угода. Учасники не беруть на себе жодних юридично зобов'язальних обов'язків: дієвість співпраці між учасниками залежить лише від їхньої відданості меті нерозповсюдження хімічної та біологічної зброї (ХБЗ) та національних заходів, спрямованих на перешкодження поширенню ХБЗ.

«Політика непослаблення», якої дотримується АГ — це основний елемент зобов'язань членів, спрямований на забезпечення спільного підходу до контролю за експортом, пов'язаним з ХБЗ. Якщо один член відмовляє в експорті товару, наведеного у списку АГ, на підставі нерозповсюдження ХБЗ, всі інші члени погоджуються не схвалювати рішення щодо надання ліцензій на ідентичні по суті заяви без попередньої консультації з членом, який відмовив першим.

Передача хімічних речовин або біологічних агентів, що знаходяться під контролем АГ, повинна дозволятися тільки тоді, коли країна-член, яка здійснює експорт, упевниться в тому, що кінцеве використання не буде пов'язаним з ХБЗ.

Формуючи рішення щодо видачі ліцензії на передачу, держави-члени повинні зважати на наведений нижче, але не вичерпний, перелік елементів:

- Значущість передачі з огляду на потенційну можливість розробки, виробництва чи накопичення запасів хімічної або біологічної зброї;
- Чи обладнання, матеріали або супутні технології, передбачені для передачі, відповідають заявленому кінцевому використанню;
- Чи не складається враження, що існує значний ризик перенаправлення на застосування в програмах створення хімічної і біологічної зброї;
- Чи було раніше відмовлено в передачі кінцевому споживачу, або чи здійснював кінцевий споживач перенаправлення будь-якої передачі, на яку раніше було отримано дозвіл, для цілей, несумісних з цілями нерозповсюдження;
- Чи існують достатні підстави підозрювати, що одержувачі брали участь у прихованій або незаконній закупівельній діяльності;
- Чи існують достатні підстави підозрювати, або чи відомо, що

держава-одержувач має програми ведення війни хімічною або біологічною зброєю, або діє за такими програмами;

- Чи спроможний кінцевий споживач безпечно поводитись та зберігати передбачений для передачі товар;
- Чи не призначені передбачені для експорту товари для реекспорту. У випадку реекспорту, чи товари належним чином контролюватиме уряд-одержувач і буде отримано достатні гарантії того, що перед будь-якою подальшою передачею товарів третій країні буде отримано згоду такого уряду;
- Чи мають держава-одержувач, а також будь-які держави-посередники дієві системи експортного контролю;
- Чи є держава-одержувач учасником Конвенції про хімічну зброю або Конвенції про біологічну та токсинну зброю, та чи дотримується вона своїх зобов'язань за цими договорами;
- Чи дії, заяви та політики уряду держави-одержувача підтримують нерозповсюдження хімічної та біологічної зброї, а також чи дотримується держава-одержувач своїх міжнародних зобов'язань у сфері нерозповсюдження.

РЕЖИМ КОНТРОЛЮ ЗА РАКЕТНИМИ ТЕХНОЛОГІЯМИ (РКРТ)

РКРТ — це неформальна домовленість між країнами, які поділяють цілі нерозповсюдження безпілотних систем доставки, здатних доставляти зброю масового знищення, та які намагаються координувати національні зусилля з видачі ліцензій на експорт, спрямовані на запобігання розповсюдженню таких систем. Основою РКРТ є дотримання принципів спільної політики стосовно експорту (Керівні принципи РКРТ), застосованих до єдиного спільного списку контрольованих товарів (Додаток РКРТ про обладнання, програмне забезпечення та технології). Кожна країна-член імплементувала Керівні принципи згідно з власним національним законодавством, і рішення щодо заяв на здійснення передачі ухвалюються на національному рівні.

Оцінюючи заяви на передачу товарів, зазначених у Додатку, держави-члени повинні враховувати такі фактори:

- Занепокоєння щодо розповсюдження зброї масового знищення;
- Можливості та цілі ракетно-космічних програм держави-одержувача;
- Значущість передачі з огляду на потенційну можливість розробки систем доставки (за винятком пілотованих повітряних суден) зброї масового знищення;
- Оцінювання кінцевого використання передачі. Якщо передача може сприяти системі доставки зброї масового ураження, передачі необхідно дозволяти тільки після отримання від уряду держави-одержувача належних гарантій того, що:
 - Товари використовуватимуться лише для заявленої цілі, і таке використання не буде змінено, а товари не буде модифіковано або не створено їх копії без попередньої згоди уряду, який надавав дозвіл;
 - Ні товари, ні їх копії, ні їх модифікації не підлягатимуть подальшій передачі без згоди уряду, який надавав дозвіл;
- Застосовність відповідних багатосторонніх угод;
- Ризик потрапляння контрольованих товарів до рук терористичних груп або осіб.

Якщо інша країна-член відмовляє в ідентичній по суті передачі, всі інші члени погоджуються не схвалювати рішення про надання дозволу за такими заявами без попередньої консультації з членом, який відмовив першим.

ГРУПА ЯДЕРНИХ ПОСТАЧАЛЬНИКІВ (ГЯП)

ГЯП — це неформальна домовленість, учасники якої зацікавлені у сприянні нерозповсюдженню ядерної зброї шляхом впровадження Керівних принципів щодо експорту в ядерній галузі та експорту, пов'язаного з ядерною галуззю. Кожен уряд-учасник впроваджує Керівні принципи ГЯП відповідно до національних законів і практик. Рішення щодо заяв на здійснення експорту ухвалюють на національному рівні згідно з національними вимогами до ліцензування експорту.

Базовий принцип полягає в тому, що постачальники не повинні надавати дозвіл на передачі обладнання, матеріалів, програмного забезпечення або супутніх технологій, визначених у додатку:

- для використання в державі, що не володіє ядерною зброєю, у діяльності зі здійснення ядерних вибухів, або в діяльності, пов'язаній з ядерним паливним циклом, що не підпадає під гарантії, або
- взагалі, коли існує неприйнятний ризик перенаправлення для використання в такій діяльності, або коли передачі суперечать цілі запобігання розповсюдженню ядерної зброї, або
- коли існує неприйнятний ризик перенаправлення для використання в актах ядерного тероризму.

Розглядаючи питання надання дозволу на передачі в ядерній галузі або передачі, пов'язані з ядерною галуззю, згідно з ГЯП держави-члени повинні виявляти обачність, щоб виконати Базовий принцип, та врахувати відповідні фактори, у тому числі такі:

- Чи є держава-одержувач учасником ДНЯЗ або Договору про заборону ядерної зброї в Латинській Америці або подібної міжнародної юридично зобов'язальної угоди про нерозповсюдження ядерної зброї, та чи вона має чинну угоду про гарантії МАГАТЕ, застосовну до всієї її мирної ядерної діяльності;
- Чи будь-яка держава-одержувач, що не є учасником ДНЯЗ, Договору про заборону ядерної зброї в Латинській Америці або подібної міжнародної юридично зобов'язальної угоди про нерозповсюдження ядерної зброї, провадить будь-яку діяльність, пов'язану з ядерним паливним циклом, що не

підпадає під гарантії МАГАТЕ;

- Чи пов'язані з ядерною галуззю технології, передбачені для передачі, відповідають заявленому кінцевому використанню, і чи заявлене кінцеве використання є відповідним для кінцевого споживача;
- Чи пов'язані з ядерною галуззю технології, передбачені для передачі, планують використовувати в дослідженнях або розробках, проектуванні, виготовленні, будівництві, експлуатації або технічному обслуговуванні будь-якої установки з перероблення або збагачення ядерного палива;
- Чи дії, заяви та політики уряду держави-одержувача підтримують нерозповсюдження ядерної зброї, а також чи дотримується держава-одержувач своїх міжнародних зобов'язань у сфері нерозповсюдження;
- Чи займалися одержувачі прихованою або незаконною діяльністю; та
- Чи було не дозволено передачу кінцевому споживачу, або чи перенаправляв кінцевий споживач будь-яку передачу, на яку раніше було надано дозвіл, на цілі несумісні з Керівними принципами;
- Чи є підстави вважати, що існує ризик перенаправлення для використання в актах ядерного тероризму;
- Чи існує ризик подальших передач третій стороні обладнання, матеріалів, програмного забезпечення або супутніх технологій, визначених у додатку, або передач будь-яких їх копій всупереч Базовому принципу в результаті неспроможності держави-одержувача розробити і підтримувати дієвий національний контроль за експортом і перевантаженням, як зазначено в Резолюції Ради Безпеки ООН 1540.

ВАССЕНААРСЬКА ДОМОВЛЕНІСТЬ (ВД)

ВД щодо контролю за експортом звичайних озброєнь та товарів і технологій подвійного використання — це неформальний режим експортного контролю. Членство у ВД не створює юридичних зобов'язань для держав-учасниць. Рішення щодо передачі або відмови в передачі будь-яких товарів — це одноосібна відповідальність кожної держави-учасниці. Усі заходи, пов'язані з Домовленістю, вживаються відповідно до національного законодавства та політик, а також впроваджуються на національний розсуд.

Національні політики, у тому числі рішення про дозвіл або відмову у видачі ліцензії, керуються Кращими практиками, Настановами або Елементами, узгодженими в межах Домовленості. Повний текст будь-якого з цих документів можна знайти на веб-сайті ВД <http://www.wassenaar.org>

Розглядаючи питання надання дозволу на передачі товарів зі списку ВД, держави-члени повинні взяти до уваги, що основні зобов'язання за ВД включають:

- Підтримання національного контролю за експортом товарів, зазначених у Контрольних списках;
- Обмін, на добровільній основі, інформацією, що підвищує прозорість передач зброї, а також чутливих товарів і технологій подвійного використання;
- Для товарів зі Списку озброєнь — кожні шість місяців обмін інформацією щодо доставок звичайних озброєнь до держав, що не є учасниками Вассенаарської домовленості;
- Для товарів зі Списку товарів подвійного використання — повідомлення про всі відмови у видачі ліцензій державам, що не є учасниками Вассенаарської домовленості, в сукупності, двічі на рік;
- Для товарів зі Списку чутливих товарів і Списку дуже чутливих товарів — повідомлення про всі відмови у видачі ліцензій державам, що не є учасниками Вассенаарської домовленості, окремо для кожного випадку, та всі ліцензії, видані державам, що не є учасниками Вассенаарської домовленості, в

сукупності, двічі на рік;

- Повідомлення державам-учасникам про будь-яке надання ліцензії, у видачі якої відмовила інша держава-учасниця, на ідентичну по суті транзакцію за останні три роки (повідомлення про «послаблення»). Рішення щодо передачі або відмови в передачі будь-яких товарів — це одноосібна відповідальність кожної держави-учасниці.

КОМІТЕТ ЦАНГЕРА

Комітет Цангера — це неформальна домовленість, яка робить значний внесок у тлумачення параграфу 2 статті III Договору про нерозповсюдження ядерної зброї (ДНЯЗ) і тим самим пропонує настанови всім сторонам зазначеного Договору.

Оцінюючи заяви на здійснення передачі товарів, охоплених Комітетом Цангера, держави-члени повинні взяти до уваги такі фактори:

- Надання вихідного матеріалу або спеціального матеріалу, що розщеплюється, будь-якій державі, що не володіє ядерною зброєю, для мирних цілей не дозволяється, якщо вихідний матеріал або спеціальний матеріал, що розщеплюється, не підпадає під гарантії за угодою з Міжнародним агентством з атомної енергії (МАГАТЕ);
- Якщо Уряд бажає постачати вихідний матеріал або спеціальний матеріал, що розщеплюється, для мирних цілей до такої держави, він здійснюватиме таке:
 - зазначатиме для держави-одержувача, як умову постачання, що вихідний матеріал або спеціальний матеріал, що розщеплюється, або спеціальний матеріал, що розщеплюється, вироблений у процесі або за допомогою його використання, не повинні перенаправлятися для використання в ядерній зброї або інших ядерних вибухових пристроях; та
 - пересвідчуватиметься, що гарантії цього, за угодою з Агентством і відповідно до системи гарантій, застосовуватимуться до відповідного вихідного матеріалу або спеціального матеріалу, що розщеплюється.
- У випадку прямого експорту вихідного матеріалу або спеціального матеріалу, що розщеплюється, до держав, що не володіють ядерною зброєю і не є сторонами ДНЯЗ, Уряд, перш ніж надати дозвіл на експорт відповідного матеріалу, пересвідчуватиметься, що такий матеріал підпадатиме під дію угоди про гарантії з МАГАТЕ, щойно держава-одержувач візьме на себе відповідальність за матеріал, але не пізніше того часу, коли матеріал дійде до місця призначення;
- Уряд, екпортуючи вихідний матеріал або спеціальний матеріал, що розщеплюється, до держави, що не володіє ядерною зброєю і не є стороною

ДНЯЗ, вимагатиме задовільних гарантій того, що матеріал не буде реекспортовано до держави, що не володіє ядерною зброєю і не є стороною ДНЯЗ, якщо держава, що одержує такий реекспорт, не укладе домовленість про прийняття гарантій МАГАТЕ;

- Надається щорічний звіт про експорт вихідного матеріалу і матеріалу, що розщеплюється, до держав, що не володіють ядерною зброєю і не є стороною ДНЯЗ.

ГАЗЬКИЙ КОДЕКС ПОВЕДІНКИ ПРОТИ РОЗПОВСЮДЖЕННЯ БАЛІСТИЧНИХ РАКЕТ (ГКП)

ГКП — це політично зобов'язальний інструмент про нерозповсюдження, спрямований на розв'язання проблеми балістичних ракет, здатних доставляти зброю масового знищення. Головна мета Кодексу — підвищити прозорість і довіру серед держав-підписантів шляхом впровадження конкретних заходів, спрямованих на зміцнення довіри, а саме: передпускових повідомлень про запуски балістичних ракет та космічних ракет-носіїв, а також щорічних декларацій про політику щодо балістичних ракет та космічних ракет-носіїв.

Формуючи рішення щодо видачі ліцензії, держави-члени повинні взяти до уваги, чи приєдналася держава до ГКП та його основних принципів:

- Нагальна потреба в запобіганні та стримуванні розповсюдження балістичних ракет, здатних доставляти зброю масового ураження;
- Важливість посилення багатосторонніх інструментів щодо роззброєння та нерозповсюдження;
- Визнання, що не можна виключати використання державами переваг космосу для мирних цілей, але, використовуючи такі можливості, держави повинні не сприяти розповсюдженню балістичних ракет, зданих доставляти зброю масового знищення;
- Необхідність належних заходів із забезпечення прозорості програм, що стосуються балістичних ракет та космічних ракет-носіїв.

1.4. **Винесення рішення.** На основі наведеного вище оцінювання, держави-члени винесуть рішення про те, чи представлятиме експорт порушення міжнародних зобов'язань та обов'язків держави-члена або ЄС, а також чи слід відмовити в такому експорті.

**НЕПОВНИЙ СПИСОК ВЕБ-САЙТІВ ВІДПОВІДНИХ ІНФОРМАЦІЙНИХ ДЖЕРЕЛ
МІСТИТЬ:**

Список санкцій ЄС (EEAS):

http://eeas.europa.eu/cfsp/sanctions/docs/measures_en.pdf

Список чинних ембарго (SIPRI):

<http://www.sipri.org/databases/embargoes>

Міжнародне агентство з атомної енергії (ДНЯЗ):

www.iaea.org

Відділення ООН в Женеві (Роззброєння, КБТЗ):

www.unog.ch

Організація із заборони хімічної зброї (КХЗ):

www.opcw.org

Міжнародний рух за заборону протипіхотних мін:

www.icbl.org

Женевський міжнародний центр гуманітарного розмінування:

www.gichd.ch

Австралійська Група:

www.australiagroup.net

РКРТ:

www.mtcr.info

Комітет Цангера:

www.zanggercommittee.org

Група ядерних постачальників:

www.nuclearsuppliersgroup.org

Вассенаарська домовленість:

www.wassenaar.org

Гаазький кодекс поведінки проти розповсюдження балістичних ракет (ГКП):

www.hcoc.at

Як застосовувати Критерій 2

2.1. Спільна позиція Ради 2008/944/СЗБП застосовується до всього експорту товарів або технологій військового призначення державами-членами, і товарів подвійного використання, зазначених у статті 6 Спільної позиції. Таким чином, Критерій 2 *a priori* застосовується до експорту в усі країни-одержувачі без будь-яких відмінностей. Однак, оскільки Критерій 2 встановлює зв'язок з повагою до прав людини, а також з повагою до міжнародного гуманітарного права в країні кінцевого призначення, особливу увагу необхідно приділити експорту товарів або технологій військового призначення в країни, де існують ознаки порушення прав людини або порушення міжнародного гуманітарного права.

2.2. *Джерела інформації.* Спільна база джерел інформації ЄС, доступна всім державам-членам, складається зі звітів голів місій ЄС, стратегій ЄС з прав людини для кожної країни та в деяких випадках заяв/висновків Ради ЄС щодо відповідних країн-одержувачів. Ці документи, як правило, вже враховують інформацію, яку можна отримати від інших міжнародних органів та з інших джерел інформації. Однак, через ґрунтовний аналіз кожного окремого випадку і специфіку кожної заяви про надання ліцензії, додаткову інформацію можна, за необхідності, отримати:

- від дипломатичних місій та інших урядових установ держав-членів,
- з документації Організації Об'єднаних Націй, Міжнародного комітету Червоного Хреста та інших міжнародних і регіональних органів,
- зі звітів міжнародних неурядових організацій,
- зі звітів місцевих неурядових організацій з прав людини та інших надійних місцевих джерел,
- з інформації від громадянського суспільства.

Крім того, ЄС розробив і ухвалив спеціальні настанови, що слугують рамками для захисту та просування прав людини в третіх країнах, а саме: Настави щодо смертної кари, катувань, дітей та збройних конфліктів, а також щодо правозахисників. Неповний

список відповідних інтернет-сайтів міститься в додатку І.

Елементи, які необхідно розглянути під час формування рішення

2.3. ***Ключові поняття.*** Розгляд Критерію 2 виявляє декілька ключових понять, які необхідно взяти до уваги в будь-якому оцінюванні, та на яких наголошено у наведеному нижче в тексті.

«Оцінивши ставлення країни-одержувача до відповідних принципів, визначених у міжнародних інструментах захисту прав людини, держави-члени повинні:

- (а) відмовляти у наданні ліцензії на експорт, якщо існує очевидний ризик, що товари або технології військового призначення, передбачені для експорту, можуть бути використані для внутрішніх репресій;
- (б) виявляти особливу обережність і пильність щодо видачі ліцензій на експорт до країн, в яких компетентні органи ООН, Європейського Союзу або Ради Європи виявили серйозні порушення прав людини, з урахуванням кожного окремого випадку та беручи до уваги характер товарів або технологій військового призначення;»

«Оцінивши ставлення країни-одержувача до відповідних принципів, визначених інструментами міжнародного гуманітарного права, держави-члени повинні:

- (с) відмовляти у наданні ліцензії на експорт, якщо існує очевидний ризик, що товари або технології військового призначення, передбачені для експорту, можуть бути використані під час вчинення серйозних порушень міжнародного гуманітарного права.»

«Для цих цілей товарами або технологіями військового призначення, що можуть бути використані для внутрішніх репресій, вважатимуть, *зокрема*, товари або технології військового призначення, щодо яких існують підтвердження про використання заявленим кінцевим споживачем таких чи подібних товарів або технологій для внутрішніх репресій, або якщо є підстави вважати, що такі товари використовуватимуть не у заявлених цілях кінцевого використання або кінцевого

споживача, а для внутрішніх репресій. Відповідно до статті 1 цієї Спільної позиції, характер товарів підлягає ретельному розгляду, особливо, якщо вони призначені для цілей внутрішньої безпеки.

Внутрішні репресії — це, *зокрема*, катування й інше жорстоке, нелюдське чи принизливе поводження або покарання, позасудові або свавільні страти, зникнення, свавільні затримання, а також інші грубі порушення прав та фундаментальних свобод людини, визначених відповідними міжнародними інструментами захисту прав людини, у тому числі Загальною декларацією прав людини та Міжнародним пактом про громадянські і політичні права.»

Під час оцінювання, чи існує очевидний ризик того, що заявлений експорт може бути використано для внутрішніх репресій, держави-члени повинні зважати на поточні та попередні дані щодо поваги заявленим кінцевим споживачем прав людини, а також дані про країну-одержувача в цілому. До останніх належать політичний курс уряду країни-одержувача, нещодавні значні події, у тому числі, *між іншим*, вплив «боротьби проти тероризму», дієвий захист прав людини в конституції, навчання щодо прав людини, яке проводять серед ключових учасників (наприклад, правоохоронних органів), безкарність за порушення прав людини, незалежні органи моніторингу та національні установи з питань просування або захисту прав людини.

2.4. **Міжнародні інструменти захисту прав людини.** Неповний список основних міжнародних і регіональних інструментів міститься в додатку II.

Ці інструменти та їхні відповідні додаткові протоколи представляють основні міжнародні норми та стандарти у сферах прав і фундаментальних свобод людини. Вони гарантують громадянські та політичні права (як-от, *між іншим*, право на життя, заборону рабства та примусової праці, свободу та особисту безпеку, рівність перед законом, справедливий суд та дієві засоби захисту, свободу вияву поглядів та свободу інформації, свободу зібрань, свободу пересування, свободу думки, совісті та віросповідання, право шукати притулку та користуватися притулком); права жінок; права дітей, недискримінація; права меншин та корінних народів; економічні, соціальні

та культурні права.

2.5. **Ставлення країни-одержувача.** Наведені нижче показники необхідно, за потреби, брати до уваги, під час оцінювання поваги країни до всіх прав і фундаментальних свобод людини та їх дотримання:

- Зобов'язання уряду країни-одержувача поважати права людини та покращувати стан справ у цій сфері, а також притягувати до відповідальності порушників прав людини;
- Дані про імплементацію відповідних міжнародних та регіональних інструментів з прав людини через національну політику та практику;
- Дані щодо відповідної країни про ратифікацію нею відповідних міжнародних та регіональних інструментів з прав людини;
- Ступінь взаємодії з міжнародними та регіональними механізмами захисту прав людини (наприклад, договірними органами ООН та спеціальними процедурами);
- Політична воля обговорювати внутрішні питання захисту прав людини у прозорий спосіб, наприклад, у формі двосторонніх або багатосторонніх діалогів із ЄС або з іншими партнерами, у тому числі з громадянським суспільством.

2.6. **Серйозні порушення прав людини.** У Віденській декларації і Програмі дій, ухваленій на Світовій конференції з прав людини у Відні в червні 1993 року, було ще раз підтверджено урочисте зобов'язання всіх держав виконувати свої обов'язки із заохочення загальної поваги, а також дотримання та захисту всіх прав людини та фундаментальних свобод для всіх відповідно до Статуту Організації Об'єднаних Націй, інших інструментів, пов'язаних із захистом прав людини, а також відповідно до інструментів міжнародного права. Так само було ще раз підтверджено принципи універсальності, неподільності, взаємозалежності та взаємопов'язаності всіх прав людини.

З огляду на кваліфікацію порушення прав людини як «серйозного», кожную ситуацію потрібно оцінювати окремо з урахуванням її особливостей, беручи до уваги всі відповідні аспекти. Фактор, що враховується в оцінюванні — це характер/природа та наслідки фактичного порушення, яке розглядають. Систематичні та/або поширені

порушення прав людини підкреслюють серйозність ситуації із захистом прав людини. Однак, порушення не обов'язково мають бути систематичними чи поширеними, щоб їх вважали «серйозними» для аналізу за Критерієм 2. Відповідно до Критерію 2, головний фактор в аналізі — це чи встановлено компетентними органами ООН, ЄС або Ради Європи (зазначеними в списку додатка III), що серйозні порушення прав людини відбувалися в країні-одержувачі. У зв'язку з цим, пряме вживання самими цими компетентними органами терміна «серйозний» не є необхідною умовою; достатньо того, що вони встановили, що порушення сталося. Остаточне оцінювання того, чи вважаються ці порушення серйозними за таких обставин, повинні здійснювати держави-члени. Аналогічно, відсутність рішення цих органів не повинно позбавляти держав-членів можливості здійснювати незалежне оцінювання щодо того, чи сталися такі серйозні порушення.

2.7. *Внутрішні репресії, очевидний ризик, “імовірність”, кожний окремий випадок.* Текст Критерію 2 дає значну кількість прикладів того, що таке внутрішні репресії. Але оцінювання наявності чи відсутності очевидного ризику, що заявлений експорт може бути використано для вчинення таких дій або сприяння їм, вимагає детального аналізу. Необхідно відзначити поєднання в тексті «очвидного ризику» та «імовірності». Таке поєднання потребує меншого тягаря доказів порівняно з очевидним ризиком, що товари або технології військового призначення використовуватимуться для внутрішніх репресій.

Аналіз очевидного ризику повинен базуватися на розгляді в кожному окремому випадку доступних доказів, що підтверджують історію та наявні переважаючі обставини в державі-члені/стосовно заявленого кінцевого споживача, а також будь-які тенденції, які можна виявити, та/або майбутні події, що — як обґрунтовано можна очікувати — створять умови, що можуть призвести до репресивних дій (наприклад, майбутні вибори). Деякі з початкових питань, які можна поставити, такі:

- Чи було поведінку держави-члена/заявленого кінцевого споживача висвітлено негативно в заявах/висновках Ради ЄС?
- Чи було висловлено занепокоєння у нещодавніх звітах голів місій ЄС у державах-одержувачах/стосовно заявленого кінцевого споживача?

- Чи висловили занепокоєння інші міжнародні або регіональні органи (наприклад, ООН, Рада Європи або ОБСЄ)?
- Чи є відповідні повідомлення про занепокоєння від місцевих або міжнародних неурядових організацій та засобів масової інформації?

Буде важливо приділити особливу увагу поточній ситуації в державі-одержувачі до підтвердження будь-якого аналізу. Може бути так, що зловживання відбувалися в минулому, але що держава-одержувач вжила заходів, щоб змінити практику, у відповідь на внутрішній або міжнародний тиск, або внутрішні зміни в уряді. Можливі такі запитання:

- Чи погодилась держава-одержувач на зовнішній або інший незалежний контроль та/або на розслідування здогадних актів репресій?
- Якщо так, якою була її реакція на будь-які виявлені обставини/як вона використала результати розслідувань?
- Чи змінився уряд держави-одержувача в спосіб, який дає впевненість у тому, що в політиці/практиці відбудуться зміни?
- Чи існують будь-які програми ЄС або інші багатосторонні або двосторонні програми, спрямовані на здійснення змін/реформ?

Пом'якшуючі обставини, такі як покращена відкритість і безперервний процес діалогу, у якому вирішуються питання прав людини в державі-одержувачі, можуть вести до можливості більш позитивного оцінювання. Однак важливо визнати, що тривалий проміжок часу з моменту будь-яких випадків репресій, що отримали широкий розголос у державі-члені, сам собою не є надійною мірою відсутності очевидного ризику. Якщо необхідно провести оцінювання з урахуванням кожного окремого випадку, ніщо не може замінити актуальну інформацію з надійних джерел даних.

2.8. Характер товарів або технологій військового призначення — це важливий аспект у будь-якій заяві. Дуже важливо, щоб будь-яке оцінювання товарів за Критерієм 2 було реалістичним (тобто, чи дійсно відповідні товари можна використовувати як інструмент репресій?). Але важливо також визнати, що значна кількість товарів має репутацію таких, що використовувалися для вчинення актів

репресій або сприяння їм. Такі товари, як бронетранспортери (БТР), бронезилети і обладнання для зв'язку/спостереження, можуть відігравати значну роль у сприянні репресіям.

2.9. **Кінцевий споживач** — це також тісно пов'язаний чинник. Якщо товари призначені для поліції або сил безпеки, важливо встановити, до яких саме підрозділів цих сил у державі-одержувачі товари будуть доставлені. Варто також відзначити, що не існує суворого правила, щодо того, які підрозділи безпекового апарату можуть відігравати роль у репресіях. Наприклад, армія може відігравати роль у багатьох державах, водночас в інших державах може не бути жодної згадки про таку роль.

Серед початкових питань можуть бути такі:

- Чи зафіксовано випадки використання таких товарів для репресій у державі-одержувачі або на території інших держав?
- Якщо ні, чи є можливість такого їх використання в майбутньому?
- Хто кінцевий споживач?
- Якою є роль кінцевого споживача у державі-одержувачі?
- Чи був кінцевий споживач причетний до репресій?
- Чи існують будь-які відповідні повідомлення про таку причетність?

2.10. **Релевантні принципи, установлені в інструментах міжнародного гуманітарного права.** Міжнародне гуманітарне право (також відоме як «право збройного конфлікту» або «право війни») складається з правил, що в часи збройного конфлікту спрямовані на захист людей, які не беруть участі або більше не беруть участі у військових діях (наприклад, мирне населення та поранені, хворі та полонені комбатанти), а також регулювання ведення військових дій (тобто, засоби та методи ведення війни). Воно застосовується до ситуацій збройного конфлікту, а не регламентує, коли держава може законно застосувати силу. Міжнародне гуманітарне право накладає обов'язки на всі сторони збройного конфлікту, у тому числі організовані збройні групи.

Основні принципи міжнародного гуманітарного права, застосовні до використання зброї у збройному конфлікті, — це правило вирізнення, правило проти нападів

невибіркового характеру, правило пропорційності, правило про практично можливі запобіжні заходи, правила щодо надмірного ушкодження або непотрібних страждань і правило про захист довкілля.

Найважливіші інструменти міжнародного гуманітарного права — це чотири Женевські конвенції 1949 року та Додаткові протоколи 1977 року до них. Їх доповнюють договори щодо окремих питань, у тому числі заборони певних видів зброї та захисту певних категорій населення й об'єктів, таких як діти та культурні цінності (список основних договорів див. у додатку VI).

Релевантними питаннями стосовно ратифікації та імплементації на національному рівні договорів міжнародного гуманітарного права є:

- Ратифікація чотирьох Женевських конвенцій 1949 року та Додаткових протоколів 1977 року до них.
- Ратифікація інших ключових договорів міжнародного гуманітарного права.
- Ратифікація договорів, які містять пряму заборону або обмеження передачі окремих видів озброєнь.
- Чи ухвалила країна-одержувач національне законодавство або підзаконні нормативно-правові акти, необхідні згідно з інструментами міжнародного гуманітарного права, стороною яких вона є?

2.11. **Серйозні порушення міжнародного гуманітарного права** включають серйозні порушення чотирьох Женевських конвенцій 1949 року. Кожна Конвенція містить визначення серйозних порушень (Статті 50, 51, 130, 147 відповідно). Статті 11 і 85 Додаткового протоколу I 1977 року також включають ширший спектр дій, що їх необхідно розглядати як серйозні порушення зазначеного Протоколу. Список цих визначень див. у додатку V. Римський статут Міжнародного Кримінального Суду включає інші серйозні порушення законів і звичаїв, що застосовуються у міжнародних та неміжнародних збройних конфліктах, які він визначає як військові злочини (стаття 8, підсекції b, c та e; повний текст Римського статуту див. за посиланням <http://legal.un.org/icc/statute/romefra.htm>).

- Чи були вчинені порушення будь-яким суб'єктом, відповідальність за якого несе держава (наприклад, державними органами, у тому числі збройними силами; особами чи суб'єктами, що мають право здійснювати елементи владних повноважень; особами або групами, що фактично діють за вказівками або за керівництвом або під контролем держави; порушення, вчинені приватними особами або групами, які держава визнає та сприймає як власну поведінку.)
- Чи була країна-одержувач неспроможною вживати заходів, щоб запобігти порушенням та стримати порушення, вчинені її громадянами або на її території?
- Чи була країна-одержувач неспроможною розслідувати порушення, імовірно вчинені її громадянами або на її території?
- Чи була країна-одержувач неспроможною розшукувати та притягувати до відповідальності (або домагатися екстрадиції) своїх громадян або тих осіб на її території, що є відповідальними за порушення міжнародного гуманітарного права?
- Чи була країна-одержувач неспроможною співпрацювати з іншими державами, трибуналами ad hoc або Міжнародним Кримінальним Судом з питань, пов'язаних з кримінальними провадженнями стосовно порушень міжнародного гуманітарного права?

2.12. **Договір про торгівлю озброєннями**, стаття 7 (1) (b) (i) («серйозне порушення міжнародного гуманітарного права») та (ii) («серйозне порушення міжнародного права в сфері прав людини») і стаття 7 (4) («гендерне насильство та насильство проти жінок і дітей»)

Договір про торгівлю озброєннями містить положення, подібні до Критерію 2 Спільної позиції ЄС. У статті 7 стверджується:

«Експорт і оцінювання експорту

1. *Якщо експорт не заборонено згідно зі статтею 6, кожна держава-учасниця, що експортує, перш ніж надавати дозвіл на експорт звичайних озброєнь, що підпадають під дію статті 2 (1) або товарів, що підпадають під дію статті 3 або статті 4, у межах юрисдикції такої держави та відповідно до її національної системи контролю, повинна в об'єктивний та*

недискримінаційний спосіб, беручи до уваги відповідні обставини, у тому числі інформацію, надану державою-імпортером відповідно до статті 8 (1), оцінити потенційну можливість того, що звичайні озброєння або товари:

[...]

(b) може бути використано для:

- (i) вчинення серйозних порушень міжнародного гуманітарного права або сприяння їм;*
- (ii) вчинення серйозних порушень міжнародного права у сфері захисту прав людини або сприяння їм;*

[...]»

Наведені вище міркування щодо Критерію 2 також повною мірою застосовуються до імплементації статті 7 (1) b) (i) та (ii).

Договір про торгівлю озброєннями також містить положення щодо конкретних форм порушень прав людини та міжнародного гуманітарного права, які не було прямо зазначено в Спільній позиції, але які також охоплені Критерієм 2, тобто гендерного насильства (ГН) або насильства проти жінок і дітей.

У статті 7 (4) стверджується:

«4. Держава-учасниця, що експортує, виконуючи це оцінювання, повинна враховувати ризик використання звичайних озброєнь, що підпадають під дію статті 2 (1) або товарів, що підпадають під дію статті 3 або статті 4, для вчинення серйозних актів гендерного насильства або серйозних актів насильства проти жінок і дітей або сприяння їм.»

Згідно з цими положеннями Договору про торгівлю озброєннями, розглядаючи Критерій 2, необхідно брати до уваги питання гендерного насильства (ГН) та насильства проти жінок і дітей. Акти ГН порушують низку принципів прав людини, передбачених у міжнародних інструментах, і можуть становити порушення міжнародного гуманітарного права, якщо їх вчинено під час збройного конфлікту. Загальновідомі приклади ГН – це сексуальне насильство (у тому числі зґвалтування),

примусова проституція, торгівля людьми, домашнє насильство та примусове одруження.

Розуміння ЄС поваги до права у сфері захисту прав людини та міжнародного гуманітарного права повністю охоплює акти, зазначені в статті 7 (4) Договору про торгівлю озброєннями. Таким чином, Критерій 2 повністю охоплює зобов'язання, обумовлені статтею 7 (4) Договору про торгівлю озброєннями.

2.13. **Очевидний ризик.** Ретельне оцінювання ризику майбутнього використання заявленого експорту товарів і технологій військового призначення у вчиненні серйозних порушень міжнародного гуманітарного права повинно включати дослідження репутації щодо поваги до міжнародного гуманітарного права, яку одержувач мав у минулому і має тепер, намірів одержувача, виражених через офіційні зобов'язання, та здатності одержувача забезпечити, щоб товари або технології, передбачені для передачі, використовували у спосіб, що відповідає вимогам міжнародного гуманітарного права та не перенаправляли або не передавали в інші місця призначення, де їх можуть використати для серйозних порушень цього права.

Окремі випадки порушення міжнародного гуманітарного права не обов'язково вказують на ставлення країни-одержувача до міжнародного гуманітарного права і самі собою не можуть уважатися підставою для відмови в передачі озброєнь. Підставами для серйозного занепокоєння повинні бути випадки, у яких можна виокремити певну модель порушень, або у яких країна-одержувач не вжила належних заходів, щоб покарати за порушення.

Спільна стаття 1 Женевських конвенцій в цілому тлумачиться як така, що покладає обов'язок на держави, що є третіми сторонами, непричетними до збройного конфлікту, не заохочувати сторону збройного конфлікту до порушення міжнародного гуманітарного права, не вчиняти дії, що допомагали б у таких порушеннях, а також вживати належних заходів для припинення таких порушень. Вони мають особливий обов'язок втручатися у справи держав або збройних груп, на які вони можуть мати деякий вплив. Держави, що виробляють і експортують озброєння, можна вважати

особливо впливовими в «забезпеченні поваги» до міжнародного гуманітарного права через можливість таких держав надавати засоби або відмовляти в наданні засобів, за допомогою яких здійснюються певні серйозні порушення. Таким чином, вони повинні вдаватися до особливої обережності, аби забезпечити, щоб їхній експорт не було використано для вчинення серйозних порушень міжнародного гуманітарного права.

Обов'язки, викладені в Спільній позиції 2008/944/СЗБП, узгоджені з обов'язками, викладеними в параграфі 3 статті 7 Договору про торгівлю озброєннями.

Відповідні питання, які необхідно розглянути, такі:

- Чи існує чинне національне законодавство, яке забороняє та карає за порушення міжнародного гуманітарного права?
- Чи ввела країна-одержувач вимоги до військового командування перешкоджати тим підконтрольним йому суб'єктам, які вчинили порушення міжнародного гуманітарного права, стримувати їх та вживати заходів проти них ?
- Чи ратифікувала країна-одержувач Римський статут Міжнародного Кримінального Суду?
- Чи співпрацює країна-одержувач з іншими державами, трибуналами ad hoc або Міжнародним Кримінальним Судом з питань, пов'язаних з кримінальними провадженнями стосовно порушень?
- Чи встановлено мінімальний вік для призову (обов'язкового та добровільного) осіб до збройних сил?
- Чи було ухвалено правові інструменти, що забороняють та карають за призов дітей або їх використання у військових діях?
- Чи забезпечує країна-одержувач освіту і підготовку військових офіцерів, а також рядових, у застосуванні правил міжнародного гуманітарного права? (наприклад, під час військових навчань)
- Чи було міжнародне гуманітарне право інкорпоровано до воєнної доктрини та військових статутів, правил застосування зброї, інструкцій та наказів?
- Чи є юридичні радники, що пройшли навчання з міжнародного гуманітарного права, які консультують збройні сили?
- Чи вжито таких самих заходів, щоб забезпечити дотримання міжнародного

гуманітарного права іншими суб'єктами, що володіють зброєю, які діють у ситуаціях, охоплених міжнародним гуманітарним правом?

- Чи було введено механізми, щоб забезпечити відповідальність за порушення міжнародного гуманітарного права, вчинені збройними силами та іншими суб'єктами, що володіють зброєю, зокрема дисциплінарні та кримінальні санкції?
- Чи існує незалежна та дієздатна судова влада, здатна притягувати до відповідальності за серйозні порушення міжнародного гуманітарного права?
- Чи існує ризик раптової або неочікуваної зміни уряду або владних структур, що може негативно вплинути на бажання або здатність одержувача дотримуватися міжнародного гуманітарного права? (наприклад, дезінтеграція державних структур)
- Чи має кінцевий споживач спроможність використовувати товари відповідно до міжнародного гуманітарного права? (наприклад, якщо зброя військового призначення передається суб'єктам, що володіють зброєю, але не є збройними силами, що діють у ситуаціях, охоплених міжнародним гуманітарним правом, то чи пройшли вони підготовку з питань міжнародного гуманітарного права?)
- Чи має кінцевий споживач спроможність зберігати та розгортати ці товари або технології? (Якщо ні, може існувати обґрунтоване занепокоєння щодо того, яким чином їх використовуватимуть, і щодо перенаправлення іншим суб'єктам.)
- Чи має заявлений кінцевий споживач належні процедури для управління запасами і забезпечення їх безпеки, у тому числі для надлишкових озброєнь і боєприпасів?
- Чи відомо, що в країні-одержувачі є проблема викрадення та «витікання» запасів або проблема корупції?
- Чи є незаконний обіг зброї проблемою в країні-одержувачі? Чи діють у такій країні групи, причетні до незаконного обігу зброї?
- Чи належний у країні-одержувачі прикордонний контроль, або чи відомо, що кордони слабо захищені?
- Чи має країна-одержувач дієву систему контролю за передачею озброєнь? (Імпорт, експорт, транзит і перевантаження.)

- Чи є одержувач фактичним кінцевим споживачем товарів або технологій військового призначення, чи погодиться він на верифікацію цього, та чи візьме на себе зобов'язання не передавати товари або технології військового призначення третім сторонам без дозволу держави-постачальника?

2.14. **Перенаправлення.** Питання внутрішнього перенаправлення також потребує розгляду. Його ознаки можуть бути пов'язані з характером товарів або технологій військового призначення та кінцевим споживачем. Можливі такі запитання:

- Чи має заявлений кінцевий споживач законну потребу в цих товарах або технологіях військового призначення? Або чи відповідні товари є необхіднішими для іншого підрозділу безпекового апарату?
- Чи видали б ми ліцензію, якщо кінцевий споживач був би іншою частиною безпекового апарату держави-одержувача?
- Чи мають різні підрозділи сил безпеки окремі закупівельні канали? Чи існує можливість, що товари може бути перенаправлено до іншого підрозділу?

2.15. **Винесення рішення.** На основі інформації та оцінки елементів, запропонованих у параграфах 2.3 – 2.14, держави-члени винесуть рішення про те, чи слід відмовити в наданні дозволу на заявлений експорт на підставі Критерію 2.

ІНТЕРНЕТ-САЙТИ ВІДПОВІДНИХ ДЖЕРЕЛ ІНФОРМАЦІЇ ВКЛЮЧАЮТЬ:

Управління Верховного комісара ООН з прав людини (www.ohchr.org)
Організація Об'єднаних Націй (www.un.org ; <http://untreaty.un.org>)
Міжнародний комітет Червоного Хреста (www.icrc.org)
Рада Європи (www.coe.int)
Європейський Союз (<http://europa.eu>)
Організація з безпеки і співробітництва в Європі (www.osce.org)
Організація Американських Держав (www.oas.org)
Африканський Союз(www.au.int)
Всесвітній рух «Amnesty International» (www.amnesty.org)
«Г'юман Райтс Вотч» (Human Rights Watch) (www.hrw.org)
Міжнародна федерація за права людини (www.fidh.org)
Всесвітня організація проти катувань (www.omct.org)
Асоціація з питань запобігання катуванням (www.apt.ch)
Міжнародна комісія юристів (www.icj.org)

ІНШІ ДЖЕРЕЛА ІНФОРМАЦІЇ:

Міжнародний Кримінальний Суд і трибунали ad hoc
Міжнародні агентства, що працюють у державі-одержувачі
Міжнародна кризова група
Коаліція за припинення використання дітей-солдатів
Small Arms Survey (Огляд стрілецької зброї)
Стокгольмський інститут досліджень питань миру (SIPRI) та інші дослідницькі інститути
Військові статuti (інструкції збройних сил)

ОСНОВНІ МІЖНАРОДНІ ТА РЕГІОНАЛЬНІ ІНСТРУМЕНТИ ООН З ПРАВ ЛЮДИНИ:

- Міжнародний пакт про економічні, соціальні та культурні права (МПЕСКП)
- Міжнародний пакт про громадянські і політичні права (МПГПП)
- Факультативний протокол до Міжнародного пакту про громадянські і політичні права (МПГПП-ФП1)
- Другий факультативний протокол до Міжнародного пакту про громадянські і політичні права, що стосується скасування смертної кари (МПГПП-ФП2-СК)
- Міжнародна конвенція про ліквідацію всіх форм расової дискримінації (МКЛВФРД)
- Конвенція про ліквідацію всіх форм дискримінації стосовно жінок (CEDAW)
- Факультативний протокол до Конвенції про ліквідацію всіх форм дискримінації стосовно жінок (КЛВФДЖ-ФП)
- Конвенція проти катувань та інших жорстоких, нелюдських або принижуючих гідність видів поведження та покарання (КПК)
- Факультативний протокол до Конвенції проти катувань (КПК-ФП)
- Конвенція про права дитини (КПД)
- Факультативний протокол до Конвенції про права дитини щодо залучення дітей до збройних конфліктів (КПД-ФП-ЗК)
- Факультативний протокол до Конвенції про права дитини щодо торгівлі дітьми, дитячої проституції і дитячої порнографії (КПД-ФП-ТД)
- Конвенція про статус біженців 1951 року
- Протокол щодо статусу біженців 1967 року
- Римський статут Міжнародного Кримінального Суду;

РЕГІОНАЛЬНІ ІНСТРУМЕНТИ:

ЩОДО ДЕРЖАВ-ЧЛЕНІВ РАДИ ЄВРОПИ:

- Європейська конвенція з прав людини, у тому числі протоколи 6 і 13 щодо скасування смертної кари

Європейська конвенція з питань запобігання катуванням

ЩОДО ДЕРЖАВ-ЧЛЕНІВ ОРГАНІЗАЦІЇ АМЕРИКАНСЬКИХ ДЕРЖАВ:

Американська конвенція про права людини

Додатковий протокол до Американської конвенції про права людини у сфері економічних, соціальних і культурних прав, Сан-Сальвадорський протокол

Протокол до Американської конвенції про права людини щодо скасування смертної кари Міжамериканська конвенція про насильницькі зникнення осіб Міжамериканська конвенція про запобігання катуванням і покарання за їх застосування

ЩОДО ДЕРЖАВ-ЧЛЕНІВ АФРИКАНСЬКОГО СОЮЗУ:

Африканська хартія прав людини і народів

Протокол до Африканської хартії прав людини і народів щодо утворення Африканського суду з прав людини і народів

Протокол до Африканської хартії прав людини і народів щодо прав жінок в Африці

Африканська хартія прав і добробуту дитини

ЩОДО ДЕРЖАВ-ЧЛЕНІВ АРАБСЬКОЇ ЛІГИ:

Арабська хартія прав людини

ДОДАТОК III (до секції 2 глави 2)

КОМПЕТЕНТНИМИ ОРГАНАМИ ООН, РАДИ ЄВРОПИ АБО ЄС, ЩО
ВСТАНОВЛЮЮТЬ СЕРЬОЗНІ ПОРУШЕННЯ ПРАВ ЛЮДИНИ, Є:

ОРГАНІЗАЦІЯ ОБ'ЄДНАНИХ НАЦІЙ:

Генеральна Асамблея (у тому числі резолюції щодо окремих країн)

Рада Безпеки

Рада з прав людини та Економічна і соціальна рада

Управління Верховного комісара ООН з прав людини

Спеціальні процедури та інші мандатарії Договірні органи

РАДА ЄВРОПИ:

Комітет міністрів Ради Європи

Парламентська асамблея

Європейський суд з прав людини

Комісар Ради Європи з прав людини

Європейська комісія проти расизму та нетерпимості (ЄКРН)

Європейський комітет з питань запобігання катуванням (КЗК)

ЄВРОПЕЙСЬКИЙ СОЮЗ:

Заяви Європейської Ради, зроблені органами Спільної зовнішньої та безпекової політики (СЗБП)

Спільні позиції та декларації ЄС щодо окремих країн

Щорічний звіт ЄС з прав людини

Звіти голів місій ЄС з прав людини та стратегії ЄС з прав людини для кожної країни

Резолюції та декларації Європейського Парламенту

ОСНОВНІ ДОГОВОРИ МІЖНАРОДНОГО ГУМАНІТАРНОГО ПРАВА

Конвенція (I) про поліпшення долі поранених і хворих у збройних силах в умовах бойових дій. Женева, 12 серпня 1949 року.

Конвенція (II) про поліпшення долі поранених, хворих та осіб, які зазнали корабельної аварії, зі складу збройних сил на морі. Женева, 12 серпня 1949 року.

Конвенція (III) про поводження з військовополоненими. Женева, 12 серпня 1949 року

Конвенція (IV) про захист цивільного населення під час війни, Женева, 12 серпня 1949 року.

Додатковий протокол до Женевських Конвенцій від 12 серпня 1949 року, що стосується захисту жертв міжнародних збройних конфліктів. Женева, 8 червня 1977 року.

Декларація, передбачена статтею 90 Додаткового протоколу I: Визнання компетенції Міжнародної комісії зі встановлення фактів.

Додатковий протокол до Женевських Конвенцій від 12 серпня 1949 року, що стосується захисту жертв неміжнародних збройних конфліктів. Женева, 8 червня 1977 року.

Конвенція про права дитини, Нью-Йорк, 20 листопада 1989 року.

Факультативний протокол до Конвенції про права дитини щодо залучення дітей до збройних конфліктів, Нью-Йорк, 25 травня 2000 року.

Римський статут Міжнародного Кримінального Суду, 17 липня 1998 року.

Конвенція про захист культурних цінностей у випадку збройного конфлікту, Гаага, 14 травня 1954 року.

Перший протокол до Гаазької Конвенції 1954 року про захист культурних цінностей у випадку збройного конфлікту, Гаага, 14 травня 1954 року.

Другий протокол до Гаазької Конвенції 1954 року про захист культурних цінностей у випадку збройного конфлікту, Гаага, 26 березня 1999 року.

Конвенція про заборону військового або будь-якого іншого ворожого використання засобів впливу на природне середовище, Нью-Йорк, 10 грудня 1976 року.

Протокол про заборону застосування на війні задушливого, отруйного або інших газів

та бактеріологічних засобів, Женева, 17 червня 1925 року.

Конвенція про заборону розроблення, виробництва та накопичення запасів бактеріологічної (біологічної) та токсинної зброї та про її знищення, відкрита для підписання в Лондоні, Москві та Вашингтоні, 10 квітня 1972 року.

Конвенція про заборону або обмеження застосування окремих видів звичайних озброєнь, які можна вважати такими, що наносять надмірні ушкодження або мають невибіркову дію. Женева, 10 жовтня 1980 року.

- Протокол про уламки, які неможливо виявити (Протокол I до Конвенції 1980 року)
- Протокол про заборону або обмеження застосування мін, мін-пасток та інших пристроїв, 10 жовтня 1980 року (Протокол II до Конвенції 1980 року)
- Протокол про заборону або обмеження застосування запалювальної зброї, 10 жовтня 1980 року. (Протокол III до Конвенції 1980 року)
- Протокол про засліплюючу лазерну зброю, 13 жовтня 1995 року. (Протокол IV до Конвенції 1980 року)
- Протокол про заборону або обмеження застосування мін, мін-пасток та інших пристроїв зі змінами та доповненнями, внесеними 3 травня 1996 року (Протокол II зі змінами та доповненнями до Конвенції 1980 року)
- Зміни та доповнення до Конвенції про заборону або обмеження застосування окремих видів звичайних озброєнь, які можна вважати такими, що наносять надмірні ушкодження або мають невибіркову дію, 21 грудня 2001 року
- Протокол про вибухонебезпечні предмети-наслідки війни, 28 листопада 2003 року (Протокол V до Конвенції 1980 року).

Конвенція про заборону розробки, виробництва, накопичення запасів та застосування хімічної зброї та її знищення, Париж, 13 січня 1993 року.

Конвенція про заборону застосування, накопичення запасів, виробництва та передачі протипіхотних мін та про їх знищення, Осло, 18 вересня 1997 року.

ДОДАТОК V (до секції 2 глави 2)

**Серйозні порушення, зазначені в Женевських конвенціях 1949 року та
Додатковому протоколі I 1977 року**

Серйозні порушення, зазначені в чотирьох Женевських конвенціях 1949 року (ст. 50, 51, 130, 147 відповідно)	Серйозні порушення, зазначені в третій Женевській конвенції 1949 року (ст. 130)	Серйозні порушення, зазначені в четвертій Женевській конвенції 1949 року (ст. 147)
<p>- умисне вбивство;</p> <p>- катування або нелюдське поводження, у тому числі біологічні експерименти;</p> <p>- умисне заподіяння тяжких страждань або серйозних тілесних ушкоджень або заподіяння шкоди здоров'ю;</p> <p>- незаконне, свавільне і здійснюване у великому масштабі руйнування та привласнення майна, не виправдане військовою необхідністю (цього положення немає в ст. 130 третьої Женевської конвенції 1949 року).</p>	<p>- примушування військовополоненого до служби в збройних силах ворожої держави;</p> <p>- умисне позбавлення військовополоненого прав на неупереджене й нормальне судочинство, передбачених Конвенцією.</p>	<p>- примушування захищеної особи до служби у збройних силах ворожої держави;</p> <p>- умисне позбавлення захищеної особи прав на неупереджене й нормальне судочинство, передбачених Конвенцією;</p> <p>- незаконна депортація або передача або незаконне позбавлення волі захищеної особи;</p> <p>- захоплення заручників.</p>

Серйозні порушення, зазначені в Додатковому протоколі I 1977 року (ст. 11 і ст. 85)

Стаття 11:

Будь-яка умисна дія чи умисна бездіяльність, що серйозно загрожує фізичному чи психічному стану або недоторканності будь-якої особи, яка перебуває під владою сторони, іншої ніж та, до якої вона належить, і що або порушує будь-яку із заборон, що містяться в пунктах 1 і 2, або не відповідає вимогам пункту 3, є серйозним порушенням цього Протоколу.

Стаття 85 (2):

Дії, що характеризуються в Конвенціях як серйозні порушення, є серйозними порушеннями цього Протоколу, якщо вони вчиняються проти осіб, які перебувають під владою супротивної сторони та користуються захистом статей 44, 45 і 73 цього Протоколу, або проти поранених, хворих та осіб, що потерпіли корабельну аварію, які належать до супротивної сторони й користуються захистом цього Протоколу, або проти медичного чи духовного персоналу, медичних формувань чи санітарно-транспортних засобів, що перебувають під контролем супротивної сторони й користуються захистом цього Протоколу.

Стаття 85 (3):

На доповнення до серйозних порушень, визначених у статті 11, зазначені нижче дії розглядаються як серйозні порушення цього Протоколу, коли вони вчиняються умисно, на порушення відповідних положень цього Протоколу і є причиною смерті або серйозного тілесного ушкодження чи шкоди здоров'ю:

- перетворення цивільного населення або окремих цивільних осіб на об'єкт нападу;
- вчинення нападу невибіркового характеру, що впливає на цивільне населення або цивільні об'єкти, коли відомо, що такий напад стане причиною надмірних втрат життя, поранень серед цивільного населення або завдасть шкоди цивільним об'єктам;
- вчинення нападу на установи або споруди, що містять небезпечні сили, коли відомо, що такий напад стане причиною надмірних втрат життя, поранень серед цивільного населення або завдасть шкоди цивільним об'єктам;

Стаття 85 (4):

На доповнення до серйозних порушень, зазначених у попередніх пунктах цієї статті та в Конвенціях, зазначене нижче вважається серйозними порушеннями, коли здійснено умисно й на порушення Конвенцій або цього Протоколу:

- переміщення державою-окупантом частини її власного цивільного населення на окуповану нею територію або депортація чи переміщення всього або частини населення окупованої території в межах цієї території чи за її межі;
- невинуватна затримка репатріації військовополонених або цивільних осіб;
- застосування практики апартеїду й інших негуманних і принижуючих практик, заснованих на расовій дискримінації, які зневажають гідність особи;
- перетворення чітко розпізнаних історичних пам'яток, творів мистецтва або місць

<ul style="list-style-type: none"> - перетворення необоронних місцевостей і демілітаризованих зон на об'єкт нападу; - вчинення нападу на особу, коли відомо, що вона <i>припинила брати участь у воєнних діях внаслідок травми або поранення</i>; - віроломне використання розпізнавальної емблеми Червоного Хреста та Червоного Півмісяця або інших захисних знаків. 	<p>відправлення культу, які є культурною або духовною спадщиною народів і яким спеціальною угодою, укладеною, наприклад, у рамках компетентної міжнародної організації, надається особлива охорона, на об'єкт нападу, внаслідок чого вони зазнають масштабних руйнувань, і коли такі історичні пам'ятки, твори мистецтва та місця відправлення культу не розміщені безпосередньо поблизу воєнних об'єктів або не використовуються супротивною стороною для підтримки військових дій такої сторони;</p> <p>- позбавлення особи, захищеної Конвенцією або Протоколом 1, прав на справедливий і нормальний суд.</p>
--	--

Як застосовувати Критерій 3

3.1. Спільна позиція Ради 2008/944/СЗБП застосовується до всього експорту державами-членами товарів або технологій військового призначення, включених до Спільного військового списку ЄС, а також товарів подвійного використання, зазначених у статті 6 Спільної позиції. Критерій 3 застосовується до всіх країн-одержувачів без будь-яких відмінностей. Однак ці кращі практики керуються принципом, що якщо в країні призначення є збройний конфлікт або ситуація внутрішньої напруженості, необхідно провести ретельний аналіз ризику того, що цей заявлений експорт може спровокувати або подовжити конфлікт або посилити вже існуючу напруженість та стати причиною їх переростання в більший конфлікт. Якщо аналіз доводить, що існує ризик такого розвитку подій, до відповідної ліцензії на експорт необхідно застосувати обмежувальний підхід. Особливу увагу необхідно приділити ролі кінцевого споживача в цьому конфлікті. Усі ліцензії на експорт оцінюються з урахуванням кожного окремого випадку і необхідно звернути увагу на Критерій 3 у випадках, коли є занепокоєння щодо існування ситуації напруженості або збройного конфлікту.

3.2. *Джерела інформації.* Інформацію щодо існування ризику того, що товари провокуватимуть або подовжуватимуть збройні конфлікти, або загострюватимуть існуючу напруженість чи конфлікти в країні кінцевого призначення, необхідно запитувати в місії держави-члена у відповідній країні, а також у відділі міністерства закордонних справ, що займається конкретно країною.

Спільна база джерел інформації ЄС, доступна всім державам-членам, складається зі звітів голів місій ЄС, звітів ЄС, а також в деяких випадках заяв/висновків Ради ЄС щодо відповідних країн-одержувачів. Під час консультацій з іншими державами-членами щодо їхніх відмов для проблемних районів, державам-членам рекомендовано ділитися результатами свого аналізу та тлумаченням внутрішньої ситуації в країні кінцевого призначення.

Більш докладні матеріали з Інтернету та повідомлення розвідки — від національних розвідувальних служб — також допомагають розібратися, особливо в оцінюванні ймовірного збільшення можливостей.

Додаткову інформацію можна отримати з таких джерел:

- місцеві місії ООН/ЄС/ОБСЄ;
- документація ООН (Генеральної Асамблеї ООН, Ради Безпеки ООН), Міжнародного Кримінального Суду та/або інших міжнародних та регіональних органів;
- дослідницькі інститути (наприклад, SIPRI);
- звіти міжнародних неурядових організацій;
- інформація місцевих і регіональних неурядових організацій/ громадянського суспільства.

Неповний список відповідних інтернет-сайтів міститься у додатку І.

Елементи, які необхідно розглянути під час формування рішення

3.3. ***Ключові поняття.*** Розгляд Критерію 3 виявляє декілька ключових понять, які необхідно взяти до уваги в будь-якому оцінюванні, та на яких наголошено нижче у тексті.

Внутрішня ситуація

«Внутрішня ситуація» означає економічні, соціальні та політичні обставини і стабільність в межах кордонів країни кінцевого призначення. Спільна Позиція 2008/944/СЗБП в інших частинах документа також називає «країну кінцевого призначення» «країною-одержувачем».

Функція існування напруженості або збройних конфліктів

«Напруженість» означає ворожі або сповнені ненависті відносини між різними

групами або групами окремих осіб суспільства, основою яких є раса, колір, стать, мова, релігія, політичні або інші погляди, національне або соціальне походження, тлумачення історичних подій, різниця в економічному добробуті або володінні майном, сексуальна орієнтація, або інші чинники. Напруженість може бути першопричиною заворушень або насильницьких дій, або приводом для створення окремих воєнізованих формувань, непідконтрольних державі.

«Збройні конфлікти» означає переростання напруженості між зазначеними вище групами до рівнів, за яких будь-яка з груп використовує зброю проти інших.

Розглядаючи заяву про надання ліцензії на експорт, компетентний орган повинен оцінити внутрішню ситуацію в країні призначення; можливу участь і роль кінцевого споживача у внутрішньому конфлікті або напруженості та ймовірне застосування заявленого експорту в конфлікті. Під час оцінювання потенційних ризиків у країні кінцевого призначення, компетентний орган може поставити такі запитання:

- Яким є кінцеве використання заявленого експорту (товарів або технологій військового призначення)? Чи використовуватиметься експорт для забезпечення внутрішньої безпеки чи для продовження військових дій?
- Чи призначені товари або технології військового призначення для підтримки санкціонованих на міжнародному рівні миротворчих операцій/операцій з примушення до миру або втручань у гуманітарних цілях?
- Чи є кінцевий споживач учасником збройного конфлікту в межах країни або тісно пов'язаним зі стороною, причетною до збройного конфлікту в межах країни? Якою є роль кінцевого споживача в конфлікті?
- Якщо подають заявку на компоненти або запчастини, чи відомо, що держава-одержувач використовує відповідну систему в збройному конфлікті в країні?
- Чи були нещодавні повідомлення про можливе загострення існуючої напруженості? Чи існує ризик, що існуюча напруженість може перерости в збройний конфлікт, якщо один або більше учасників отримають доступ до товарів або технологій військового призначення, передбачених для експорту?
- Чи підпадає країна кінцевого призначення під регіональні ембарго або ембарго

ООН через внутрішню ситуацію в країні (див. також Критерій 1)?

Характер товару

Характер товару впливатиме на рішення щодо надання ліцензії або відмови в її видачі. Необхідно звернути увагу на те, чи технології або товари, передбачені для експорту, є фактично пов'язаними, прямо або опосередковано, з напруженістю або конфліктами в країні кінцевого призначення. Це буде тим більше важливим, коли збройний конфлікт уже існує.

Деякими питаннями до розгляду можуть бути:

- Чи є експорт за характером таким, що його використовують або могли б використати в збройному конфлікті в межах країни кінцевого призначення?
- Чи є ризик, що існуюча внутрішня напруженість може перерости в збройний конфлікт, коли заявлений кінцевий споживач отримає доступ до цих товарів або технологій військового призначення?

Кінцевий споживач

Кінцевий споживач також відіграє важливу роль у такому аналізі. Якщо існують занепокоєння, пов'язані з Критерієм 3, важливо встановити точно, для яких саме підрозділів збройних сил, поліції або сил безпеки призначається експорт. Наприклад, у країні-одержувачі армію та поліцію може бути залучено до збройного конфлікту, у якому жодної ролі не мають військово-морські сили. З огляду на це, також необхідно зважати на ризик внутрішнього перенаправлення.

Складніші випадки виникають, коли товари може бути направлено до дослідницького інституту або приватної компанії. У такому разі необхідно зробити висновок щодо ймовірності перенаправлення, а судження щодо Критерію 3 повинні базуватися на інших критеріях, особливо на занепокоєннях, пов'язаних з Критерієм 7 — ризиком перенаправлення.

Можливо, необхідно зважити на таке:

- Якою є роль кінцевого споживача в країні кінцевого призначення? Чи є кінцевий споживач частиною проблеми, або він радше намагається сприяти її

вирішенню?

- Чи причетний кінцевий споживач до внутрішнього збройного конфлікту або напруженості?
- Чи існують будь-які відповідні повідомлення щодо такої причетності?

3.4. *Винесення рішення.*

На основі інформації та оцінки сукупного ризику, як запропоновано в параграфах вище, держави-члени винесуть рішення про те, чи слід відмовити в наданні дозволу на заявлений експорт на підставі Критерію 3.

НЕПОВНИЙ СПИСОК ІНТЕРНЕТ-САЙТІВ ВІДПОВІДНИХ ДЖЕРЕЛ ІНФОРМАЦІЇ:

Організація Об'єднаних Націй

www.un.org

Комітет 1540

<http://www.un.org/en/sc/1540/>

ОБСЄ/контроль за озброєннями

www.osce.org/

Європейський Союз

www.eeas.europa.eu

Секція 4: Кращі практики тлумачення Критерію 4

Як застосовувати Критерій 4

4.1. Спільна позиція 2008/944/СЗБП застосовується до всього експорту державами-членами товарів і технологій військового призначення, включених до Спільного військового списку ЄС, а також товарів подвійного використання, зазначених у статті 6 Спільної позиції. Критерій 4 застосовується до всіх країн-одержувачів без будь-яких відмінностей. Однак, ці кращі практики керуються принципом, що, якщо існує підвищений ризик регіонального конфлікту, Критерій 4 потребує ретельнішого вивчення порівняно з випадками, коли ризик менший. Усі ліцензії на експорт оцінюються з урахуванням кожного окремого випадку, і необхідно звернути увагу на Критерій 4 у випадках, коли є занепокоєння щодо збереження миру, безпеки та стабільності в регіоні.

Ціль Критерію 4 — забезпечити, щоб будь-який експорт не сприяв, не посилював, не провокував і не подовжував конфлікти або напруженість у регіоні заявленої країни-одержувача. Цей критерій відмежовує намір використовувати заявлений експорт для цілей агресії від наміру використовувати його для цілей оборони. Цей критерій не призначений перешкоджати експорту до країн, що є (потенційними) жертвами агресії або загрози агресії. Ретельне оцінювання необхідно буде провести щодо того, чи є достовірні ознаки наміру заявленої країни-одержувача використовувати заявлений експорт для нападу, потенційного нападу або загрози здійснити напад на іншу країну.

4.2. Джерела інформації

Інформацію щодо того, чи становить товар ризик для збереження миру, безпеки та стабільності в регіоні, необхідно запитувати в місії держави-члена у відповідній країні, а також у відділах міністерств закордонних справ, що займаються відповідною країною — як у відділах, відповідальних за країну-одержувача, так і у відділах, відповідальних за країну, якій загрожують/країну-агресора.

Спільна база джерел інформації ЄС, доступна всім державам-членам, складається зі звітів голів місій ЄС, звітів ЄС, а також, у деяких випадках, заяв/висновків Ради ЄС про відповідні країни-одержувачі та регіон. Можна також широко використовувати джерело ЄС EU INTSEN (Оцінювання ризику для країн). Під час консультацій з іншими державами-членами щодо їхніх відмов для проблемних районів, державам-членам рекомендовано ділитися результатами свого аналізу та тлумаченням ситуації в регіоні.

Більш докладні матеріали з Інтернету та повідомлення розвідки — від національних розвідувальних служб — також допомагають розібратися, особливо в оцінюванні ймовірного збільшення можливостей.

Додаткову інформацію можна отримати з таких джерел:

- місцеві місії ООН/ЄС/ОБСЄ;
- документація ООН (Генеральної Асамблеї ООН, Ради Безпеки ООН, Регістру озброєнь ООН), Міжнародного Кримінального Суду і/або інших міжнародних та регіональних органів;
- дослідницькі інститути (наприклад, SIPRI);
- звіти міжнародних неурядових організацій;
- інформація місцевих і регіональних неурядових організацій / громадянського суспільства.

Неповний список відповідних інтернет-сайтів міститься у додатку I.

Елементи, які необхідно розглянути під час формування рішення

4.3. Ключові поняття

Збереження миру, безпеки та стабільності в регіоні.

Держави-члени повинні відмовляти у видачі ліцензії на експорт, якщо існує очевидний ризик, що заявлений одержувач використовуватиме заявлений експорт для агресивних дій проти іншої країни або силового обстоювання територіальних претензій.

Згідно зі Статутом ООН усі нації мають право на самооборону. Цей критерій розглядає питання, чи має держава-одержувач наміри використовувати або погрожувати використати заявлений експорт для агресивних дій проти іншої країни. Отже, необхідно провести оцінювання намірів одержувача, а також того факту, чи є імпорт належною та пропорційною відповіддю на потребу країни-одержувача в самообороні, забезпеченні внутрішньої безпеки та участі в міжнародних миротворчих та гуманітарних операціях.

Заяви про надання ліцензії на експорт до чутливих та потенційно чутливих місць призначення проходять ретельне оцінювання з урахуванням кожного окремого випадку, особливо коли місце призначення експорту пов'язане з країною, яка бере або брала участь у збройному конфлікті. Аналізуючи ситуацію щодо існування очевидного ризику, необхідно зважати на історію збройного конфлікту та поточні переважаючі обставини в країні-одержувачі та регіоні, а також будь-які тенденції, які можна виявити, та/або майбутні події, що, як обґрунтовано можна очікувати, посилять напруженість або призведуть до агресивних дій.

Формулювання «повинна відмовити» у цьому критерії означає, що якщо під час оцінювання заяви про надання ліцензії було встановлено, що існує очевидний ризик використання заявленого експорту для агресивних дій проти іншої країни або силового обстоювання територіальних претензій, у видачі ліцензії на експорт повинно бути відмовлено, незважаючи на результати аналізу за іншими критеріями, наведеними в статті 2 Спільної позиції, або будь-які інші міркування.

Розглядаючи ці ризики, держава-член братиме до уваги, зокрема:

(a) існування або ймовірність виникнення збройного конфлікту між одержувачем та іншою країною

Для цілей цього елемента необхідно буде вирішити, чи існує очевидний ризик майбутнього використання цих товарів в існуючому збройному конфлікті між країною-одержувачем та її сусідами або в іншому конфлікті в регіоні. У випадку відсутності збройного конфлікту, необхідно аналізувати ситуацію в регіоні. Зростання напруженості в регіоні, посилення загроз конфлікту або слабо підтримувані мирні домовленості є прикладами ситуацій, у яких імовірно може виникнути конфлікт, ставлячи під загрозу збереження миру, безпеки та стабільності в регіоні.

У цих випадках потрібно буде вирішити, чи існує очевидний ризик, що постачання цього товару прискорить настання конфлікту, наприклад через отримання країною-одержувачем переваги над сусідніми або іншими країнами в регіоні. Якщо товари, передбачені для експорту, посилять військовий потенціал країни-одержувача, необхідно буде вирішити, чи існує очевидний ризик, що ці товари подовжать уже існуючий конфлікт або перетворять постійну напруженість на збройний конфлікт.

Наведені нижче запитання є показниками, які можна, за необхідності, взяти до уваги:

- Чи існує конфлікт у регіоні?
- Чи може поточна ситуація в регіоні призвести до збройного конфлікту?
- Чи є загроза конфлікту теоретичною/малоймовірною або ж це — очевидний і реальний ризик?

(b) претензії на територію сусідньої країни, що її в минулому одержувач намагався або погрожував задовольнити силовими методами

Необхідно провести оцінювання щодо того, чи існує очевидний ризик, що країна-одержувач шляхом збройного конфлікту або погрози застосування сили

обстоюватиме територіальну претензію до сусідньої країни. Така територіальна претензія може бути заявлена як офіційна позиція або озвучена офіційними представниками або відповідними політичними силами країни-одержувача і може стосуватися землі, моря або повітряного простору. Сусідня країна не обов'язково повинна бути безпосереднім сусідом країни-одержувача.

Під час вироблення рішення необхідно брати до уваги будь-які нещодавні претензії країни-одержувача на чужі території. Якщо країна-одержувач у минулому намагалася або загрожувала задовольнити територіальні претензії силовими методами, необхідно вирішити, чи існує ймовірність, що товари буде використано для таких цілей, і чи нададуть вони країні-одержувачу додатковий потенціал, щоб намагатися задовольнити свої претензії силовими методами, таким чином дестабілізуючи регіон.

Наведені нижче запитання є показниками, які можна, за необхідності, взяти до уваги:

- Чи має країна-одержувач претензії на територію сусідньої країни?
- Чи призвели територіальні претензії до конфлікту в регіоні або відповідної напруженості між країною-одержувачем та її сусідами?
- Чи намагалася країна-одержувач вирішити питання мирним шляхом, чи намагалася вона в минулому обстоювати свої територіальні претензії силовими методами, або чи загрожувала вона обстоювати свої територіальні претензії силовими методами.

(с) імовірність використання товарів або технологій військового призначення для цілей, інших ніж законна національна безпека і оборона одержувача

Оцінюючи цей елемент Критерію 4, держава, що експортує, повинна оцінити, чи держава-одержувач проголосила агресивну воєнну доктрину, а також імовірність того, що товари, на які подано заявку, буде використано згідно з такою доктриною. Країна, що експортує, також повинна оцінити, чи товари, на які подано заявку, сумісні із системами озброєння, наявними в оборонних силах держави-одержувача, або є необхідним доповненням до них або їх заміною. Також може бути необхідним урахувати кількість і якість товарів, які планують експортувати.

(d) необхідність не зашкодити жодним істотним чином стабільності в регіоні

За цим критерієм необхідно буде вирішити, чи постачання таких товарів до країни-одержувача значно посилить її військовий потенціал, і якщо так, чи виникне внаслідок цього загроза конфлікту для сусідньої країни. У випадках, коли в регіоні існує напруженість, чи постачання таких товарів посилить потенціал країни-одержувача внаслідок введення нового товару в регіон, що може загрожувати сусідній країні.

Наведені нижче запитання є показниками, які, за необхідності, можна взяти до уваги:

- Чому одержувач бажає придбати товари або технології військового призначення?
- Чи ці товари є просто заміною або вони потрібні для технічного обслуговування наявних виробів, що можуть бути застарілими або в аварійному стані, або ж одержувач розвиває новий потенціал, як-от значно посилений потенціал авіаційних ударів?

Характер товарів

Характер товарів, передбачених для експорту, впливатиме на рішення про те, надати чи відмовити у видачі ліцензії. Необхідно розглянути, чи існує очевидний ризик, що такі товари може бути використано в конфлікті між країною-одержувачем та її сусідами. Це більшою мірою застосовуватиметься у випадках, коли існують напруженість або збройні конфлікти у регіоні. У випадках, коли існує напруженість, тип товарів є тим більш важливим, оскільки товари можуть значно підвищити здатність країни-одержувача перейти до збройного конфлікту або до загрози збройного конфлікту. Чи може експорт таких товарів змусити сусідню країну збільшити імпорт озброєнь? З огляду на напруженість у деяких регіонах, експорт може розглядатись як посилення загрози сусідній країні, таким чином розгляд цього питання стає критично важливим.

Деякими питаннями до розгляду можуть бути:

- Чи посилить експорт потенціал одержувача, і, якщо так, чи посилиться потенціал настільки, щоб порушити існуючий баланс сил? З огляду на обставини в країні-одержувачі та її наміри, чи представлятиме посилений потенціал очевидний ризик прискорення настання конфлікту?
- Чи відчуватиме сусідня країна загрозу через товари або технології військового призначення, які планують експортувати?
- Чи є ризик, що існуюча напруженість у регіоні може перерости в збройний конфлікт, якщо один або більше учасників отримають доступ до цих товарів або технологій військового призначення?
- Чи експорт за характером є таким, що його використовують або могли б використати в збройному конфлікті в межах регіону? Яка імовірність використання цих товарів у конфлікті?

Кінцевий споживач

Необхідно буде вирішити, чи допустить кінцевий споживач використання цих товарів у спосіб, несумісний з Критерієм 4. Якщо їх направляють безпосередньо до військ/уряду, необхідно вирішити, чи будуть такі товари використовуватися в будь-яких військових діях проти іншої країни.

Складніші випадки виникають, коли товари або технології військового призначення може бути направлено до дослідницького інституту або приватної компанії. У такому разі необхідно зробити висновок щодо ймовірності перенаправлення, а судження щодо Критерію 4 повинні базуватися на інших критеріях, особливо на занепокоєннях, пов'язаних з Критерієм 7 — ризиком перенаправлення.

Можливо, необхідно зважити на таке:

- Чи є ймовірність того, що експорт буде використано в конфлікті з сусідньою державою? Або з більшою ймовірністю його буде направлено до поліції або сил ООН, або до іншого підрозділу сил безпеки, безпосередньо не пов'язаного з

питанням Критерію 4?

4.4. **Винесення рішення.** На основі інформації та оцінки елементів, запропонованих у настановах вище, держави-члени винесуть рішення про те, чи слід відмовити в наданні дозволу на заявлений експорт на підставі Критерію 4.

НЕПОВНИЙ СПИСОК ІНТЕРНЕТ-САЙТІВ ВІДПОВІДНИХ ДЖЕРЕЛ ІНФОРМАЦІЇ:

Організація Об'єднаних Націй

www.un.org

Комітет 1540

<http://www.un.org/en/sc/1540/>

ОБСЄ/контроль за озброєннями

www.osce.org

Європейський Союз

www.eeas.europa.eu

Секція 5: Кращі практики тлумачення Критерію 5

Як застосовувати Критерій 5

5.1. Спільна позиція Ради 2008/944/СЗБП застосовується до всього експорту державами-членами товарів або технологій військового призначення, включених до Спільного військового списку ЄС, а також товарів подвійного використання, зазначених у статті 6 Спільної позиції; без будь-яких обмежень щодо місця призначення. Обсяг її застосування також дійсний для Критерію 5. На відміну від інших семи критеріїв, які звертають увагу держав-членів на певний аспект країни призначення, що вважається джерелом ризику, Критерій 5 вимагає від держав-членів проводити аналіз, орієнтований на параметр, специфічний для них: їхня національна безпека, а також безпека країн-друзів, країн-союзниць та інших держав-членів. Ціль Критерію 5 — запобігти несприятливому впливу експорту товарів або технологій військового призначення на національну безпеку держав-членів, країн-союзниць або дружніх країн. Експорт потрібно буде оцінити з огляду на Критерій 5 без обмеження відповідності іншим критеріям, викладеним у Спільній позиції.

Перш ніж видавати будь-яку ліцензію, необхідно обов'язково проаналізувати два пункти:

- (a) потенційний вплив операції на інтереси безпеки та оборони країн-друзів, країн-союзниць або інших держав-членів без обмеження дотримання інших критеріїв, зокрема Критеріїв 2 і 4;
- (b) наслідки експорту для оперативної безпеки збройних сил держав-членів та дружніх або союзних країн.

5.2. *Джерела інформації.* Інформація щодо національної безпеки держав-членів і територій, зовнішні відносини яких є сферою відповідальності однієї з держав-членів, та щодо інтересів оборони, походить в основному з таких джерел:

- Статут ООН;
- Договір НАТО²;

⁽²⁾Покликання стосується лише деяких держав-членів ЄС. Порівняйте: секція 5.6 нижче.

- ОБСЄ: Нарада з безпеки та співробітництва в Європі (Гельсінський заключний акт 1975 року); Принципи, що регулюють передачі звичайних озброєнь (25 листопада 1993 року)
- Рада Європи;
- Договір про Європейський Союз; базові тексти СЗБП («Безпечна Європа у кращому світі. Європейська стратегія безпеки»);
- національні або регіональні тексти: угоди про оборону; угоди про допомогу; угоди про військову співпрацю; альянси тощо.

Оскільки угоди про безпеку та оборону зазвичай мають конфіденційний характер, держави-члени можуть, маючи справу з конкретною заявою, що імовірно потрапляє у сферу регулювання Критерію 5, проводити прямі консультації з країнами-друзями та країнами-союзниками з метою поглибити їхній аналіз можливого впливу експорту на інтереси безпеки та оборони.

Елементи, які необхідно розглянути під час формування рішення

5.3. ***Ключові поняття.*** Критерій 5 має такий заголовок: ***«Національна безпека держав-членів та територій, зовнішні відносини яких є сферою відповідальності однієї з держав-членів, а також національна безпека дружніх і союзних країн»³.***

5.4. ***Національна безпека.*** Національна безпека означає здатність держав-членів забезпечувати територіальну цілісність, захищати населення та охороняти інтереси національної безпеки, а також ресурси та постачання, що вважаються необхідними для її існування та незалежності проти всіх видів загроз і нападів.

Національна безпека тісно пов'язана з безпекою Європи. Європейська стратегія безпеки, ухвалена Європейською Радою в грудні 2003 року, визначила призму загроз безпеці Європейського Союзу. Вони включають: тероризм (релігійний екстремізм,

⁽³⁾ Це речення взято та адаптовано з одного з ухвалених ОБСЄ принципів, що регулюють передачі звичайних озброєнь: *«Кожна держава-учасник уникатиме передачі, які ймовірно загрожуватимуть національній безпеці інших держав та територій, зовнішні відносини яких є міжнародно визнаною сферою відповідальності іншої держави.»*
(принцип 4(b)(ii)).

електронні мережі); розповсюдження зброї масового знищення; регіональні конфлікти (силові або заморожені конфлікти, які тривають на наших кордонах, меншини, що знаходяться під загрозою); неспроможність держави (корупція, зловживання владою, слабкі інститути, брак підзвітності, громадянські конфлікти); організована злочинність (транскордонна торгівля наркотиками, жінками, нелегальними мігрантами та зброєю, морське піратство).

Національна безпека повинна також оцінюватись з урахуванням міжнародної (або колективної) безпеки, що є однією з цілей Статуту ООН. Останній передбачає, що регіональні системи колективної безпеки є законними, за умови що такі домовленості сумісні з цілями та принципами універсальної системи (стаття 52). Він визнає невід'ємне право на індивідуальну або колективну самооборону (стаття 51).

5.5. *Території, зовнішні відносини яких є сферою відповідальності однієї з держав-членів.* Території, про які йде мова, можна прирівняти до таких типів:

- Території, охоплені статтею 5 Договору НАТО, який визначає географічний діапазон збройних нападів, що можуть запустити механізм надання військової допомоги сторонами;
- **Найвіддаленіші регіони (ORs):** чотири Французькі заморські департаменти (ODs) (о. Гваделупа, Французька Гвіана, о. Мартініка, о. Реюньон); Португальські автономні регіони арх. Азорські острови і о. Мадейра в Атлантичному океані; Іспанська автономна спільнота Канарських островів в Атлантичному океані;
- **Заморські країни та території,** охоплені статтями 198-204 Договору про функціонування ЄС (ДФЄС), та наведені в списку в додатку II до ДФЄС: Гренландія, Нова Каледонія та Території, Французька Полінезія, Французькі Південні та Антарктичні території, Острови Волліс і Футуна, Майотта, Острови Сен П'єр і Мікелон, Острів Аруба, Нідерландські Антильські острови, Ангілья, Кайманові Острови, Фолклендські Острови, Південна Джорджія та Південні Сандвічеві Острови, Монтсеррат, Острови Піткерн, Острів Святої Єлени та Території, Британська Антарктична Територія, Британська територія в

Індійському океані, Острови Теркс і Кайкос, Британські Віргінські Острови, Бермудські Острови;

- Європейські території, до яких за певних умов застосовуються положення ДФЄС (стаття 349 ДФЄС).

5.6. **Союзні країни.** Союзні країни можна визначити як держави, поєднані за договором або міжнародною угодою, що передбачає положення про солідарність або положення про взаємну оборону. Положення про солідарність передбачає залучення всіх інструментів, доступних державам-сторонам, в тому числі військових засобів, якщо одна з таких держав є жертвою терористичного нападу або природної чи техногенної катастрофи. Положення про колективну оборону передбачає, що в разі збройного нападу на одну з держав-сторін, інші зобов'язані надавати їй допомогу й підтримку усіма можливими засобами, водночас дотримуючись особливостей їхніх політик безпеки та оборони.

Прикладом положення про взаємну оборону є стаття 5 Північноатлантичного Договору про створення Атлантичного альянсу і стаття 42(7) Договору про Європейський Союз (ДЄС). Положення про взаємну оборону, установлене в ДЄС, доповнено положенням про солідарність (стаття 222 Договору про функціонування ЄС (ДФЄС)), яке передбачає, що держави-члени зобов'язані діяти спільно, якщо будь-яка з держав-членів є жертвою терористичного нападу або природної чи техногенної катастрофи. Такі положення також можуть бути частиною двосторонніх угод про оборону, але, як правило, такі угоди не публікуються.

Більшість держав-членів ЄС є членами НАТО, окрім Швеції, Ірландії, Кіпру, Мальти, Австрії та Фінляндії.

5.7. **Дружні країни.** Характеристика «дружні країни» менш точна за характеристику «союзні країни». Взагалі, вона, ймовірно, застосовна до країн, з якими держава-член підтримує тісні та/або довготривалі двосторонні відносини, особливо у сфері оборони та безпеки, або з якими держава-член поділяє цінності та інтереси і переслідує спільні цілі.

Щоб визначити, чи може окрема держава-член характеризувати країну як друга, держави-члени можуть перевірити наявність сприятливої доказової бази, у тому числі: кількість осіб, що мають подвійне громадянство, присутність громадян Європи, існування мовної спільноти, кількість торгових угод і угод про співпрацю тощо.

Текст Критерію 5 є таким:

«Держави-члени повинні враховувати:

(a) потенційний вплив товарів або технологій військового призначення, передбачених для експорту, на свої інтереси у сфері безпеки і оборони, а також відповідні інтереси інших держав-членів та дружніх і союзних країн, визнаючи при цьому, що цей чинник не може шкодити врахуванню критеріїв щодо поваги до прав людини та збереження регіонального миру, безпеки і стабільності;

(b) ризик використання зазначених товарів або технологій військового призначення проти своїх збройних сил чи сил дружніх, союзних країн або іншої держави-члена.»

5.8. Критерій 5a

5.8.1. Значення потенційних наслідків експорту

(a) Позитивний наслідок

Якщо заявлений експорт допомагає посилити національну безпеку, зокрема інтереси у сфері безпеки та оборони, дружніх, союзних країн та інших держав-членів, оцінювання буде сприятливим *априорі* без обмеження аналізу, який необхідно буде провести з точки зору Критеріїв 2 та 4.

(b) Негативний наслідок

Якщо, з одного боку, експорт прямо або опосередковано становитиме загрозу інтересам дружніх, союзних країн та інших держав-членів у сфері безпеки та оборони,

оцінювання *apriori* буде несприятливим.

Під час оцінювання братимуть до уваги зокрема таке:

- Підтримання стратегічного балансу;
- Наступальний характер товарів, передбачених для експорту;
- Чутливість товару;
- Покращення експлуатаційно-технічних характеристик, яке буде обумовлене товаром, передбаченим для експорту;
- Здатність до розгортання товарів, передбачених для експорту, та/або здатність до розгортання, що їй надають такі товари;
- Кінцеве використання товару;
- Ризик перенаправлення такого товару.

5.8.2. *Інтереси у сфері безпеки та оборони*

Аналізуючи ризик для своїх інтересів у сфері безпеки та оборони та інтересів союзних країн, дружніх країн та інших держав-членів, держави-члени повинні не забути взяти до уваги можливий вплив на безпеку своїх сил, у випадку їх розгортання за межами зони відповідальності.

Крім того, це оцінювання не повинно обмежувати дотримання інших Критеріїв.

5.9. *Критерій 5b*

Оперативний ризик аналізується так:

(а) Чи є пряма загроза безпеці сил держави-члена або силам країни-друга чи союзної країни?

Загроза може бути постійною або тимчасовою. Держава-член розглядатиме заяви дуже ретельно в тих випадках, коли кінцевий одержувач знаходиться в регіоні, відомому як нестабільний, особливо якщо експорт призначений для збройних сил, які можуть не завжди бути під повним або постійним контролем. З часом така нестабільність

імовірно зумовить загрозу для наших сил або для сил країни-союзниці чи країни-друга, особливо якщо такі сили присутні в регіоні з метою військової співпраці або миротворчих операцій.

У підсумку, якщо через експорт може виникнути пряма загроза безпеці сил держави-члена або союзної країни чи країни-друга, які присутні або в країні кінцевого призначення або в сусідній країні, оцінювання *a priori* буде несприятливим. Такий самий підхід використовуватиметься, щоб забезпечити безпеку міжнародних миротворчих сил.

(b) Чи існує ризик того, що товари або технології військового призначення буде перенаправлено до силової структури або органу, що є ворожими для інтересів або сил держави-члена, країни-друга або союзної країни?

Цей ризик аналізують таким самим чином, як і ризики, зазначені в Критерії 7. Країна, що експортує, братиме до уваги наявність терористичних груп, організацій, причетних до збройної боротьби з чинною владою, або організованих кримінальних мереж, які можуть використати товари у діяльності, що може негативно вплинути на безпеку сил держави-члена та союзних або дружніх країн, а також на безпеку міжнародних миротворчих сил, або які можуть використати такі товари в спосіб, несумісний з одним із інших критеріїв, установлених у Спільній позиції.

(c) Чи має країна-одержувач технічний потенціал для використання товарів?

Технічний потенціал означає здатність країни-одержувача ефективно використовувати відповідні товари з точки зору як матеріальних, так і людських ресурсів. Він також стосується технологічного рівня країни-одержувача та її операційного потенціалу і, як правило, стандартів тактико-технічних характеристик її товарів.

Тому, перевірка сумісності експорту товарів або технологій військового призначення з цим технічним потенціалом повинна включати аналіз того, чи доречно поставляти одержувачу товари, що є чутливішими або складнішими, ніж технологічні засоби та

оперативні потреби країни-одержувача.

Для визначення такої сумісності держави-члени можуть розглянути такі питання:

- Чи має країна-одержувач військову інфраструктуру, щоб мати змогу ефективно використовувати товари?
- Чи є технологічний рівень товарів, на які подано заявку, пропорційним потребам, висловленим країною-одержувачем, та її операційному потенціалу?
- Чи забезпечують належне технічне обслуговування подібних товарів, які вже є в експлуатації?
- Чи наявна достатня кількість кваліфікованого персоналу, щоб мати можливість використовувати та обслуговувати такі товари?⁴

(d) Для глибшого аналізу оперативного ризику, зокрема в особливо чутливих випадках, держави-члени можуть проводити дослідження впливу на основі кожного окремого випадку, спираючись на будь-яку релевантну інформацію, якою можуть обмінюватися держави-члени з дружніми країнами або союзниками. Ці дослідження матимуть на меті встановити присутність національних, європейських і міжнародних сил, а також сил країн-друзів або країн-союзниць у різних регіонах світу, а також оцінити реальність ризику того, що товари або технології, передбачені для експорту, буде використано проти таких сил.

Ці дослідження впливу можуть включати такі питання:

- Аналізуючи реальність ризику, держава-член зокрема братиме до уваги:
 - Характер товарів: чи є товари безпосередньо наступальними за характером, технологічну перевагу, яку отримують сили, що володіють такими товарами, автономність їх використання, покращення експлуатаційно-технічних характеристик, що дозволять такі товари;
 - Будь-які відмінності в доктрині щодо використання товарів, залежно від споживача;

⁽⁴⁾ Наприклад, чи вже працює у військовому секторі значна частина інженерно-технічного персоналу країни? Чи існує брак інженерно-технічного персоналу в цивільному секторі, який може загостритися через додатковий набір персоналу для військового сектору?

- Характер операцій: війна між звичайними силами, асиметрична війна, громадянська війна тощо.
- Аналізуючи ризик перенаправлення, держава-член, зокрема, братиме до уваги:
 - Чи можуть товари бути легко перенаправлені, а потім легко використані невійськовими агентами та/або вбудовані в інші системи;
 - Чи можна пристосувати товари для військового використання, або використати, щоб модифікувати інші товари для військового використання (зокрема, трансформувати нелетальні товари в летальну зброю);
 - Деякі товари можуть бути предметом особливої уваги у зв'язку з цим пунктом, зокрема стрілецька зброя та легкі озброєння (у тому числі ПЗРК), а також прилади нічного бачення та посилення інтенсивності світла;
 - З огляду на це, операції із заходами підвищеного контролю (маркування та простежуваність, інспектування на місцях) або в боротьбі проти розповсюдження (знищення старих запасів, механізм спостереження за кількістю) отримуватимуть *априорі* менш обмежувальне оцінювання.

5.10. **Винесення рішення.**

Залежно від інформації та оцінки чинників, запропонованих у параграфах 5.8 та 5.9, держави-члени винесуть рішення про те, чи слід відмовити в наданні дозволу на заявлений експорт на підставі Критерію 5.

ДЖЕРЕЛА ІНФОРМАЦІЇ:

ЄС (Європейський Союз)

<http://www.europa.eu/>

ООН (Організація Об'єднаних Націй)

<http://www.un.org/>

ОБСЄ (Організація з безпеки і співробітництва в Європі)

<http://www.osce.org/>

НАТО (Організація Північноатлантичного Договору)

<http://www.nato.int/>

Секція 6: Кращі практики тлумачення Критерію 6

Як застосовувати Критерій 6

6.1. Спільна позиція 2008/944/СЗБП застосовується до всього експорту державами-членами товарів або технологій військового призначення, включених до Спільного військового списку ЄС, а також товарів подвійного використання, зазначених у статті 6 Спільної позиції.

Таким чином, у цілому, Критерій 6 застосовується до експорту, передбаченого для направлення до всіх країн-одержувачів, що не є членами ЄС.

Однак, оскільки Критерій 6 встановлює зв'язок з поведінкою країни-одержувача щодо міжнародної спільноти, особливу увагу необхідно приділити тим країнам, які дають підстави для занепокоєння через своє ставлення до тероризму, характер союзів, членом яких вони є, та їхню повагу до міжнародного права.

Дотримання принципів, викладених у преамбулі та відповідних положеннях Договору про торгівлю озброєннями та наголошених у статті 2 Спільної позиції ЄС 2008/944/СЗБП, передбачає, що ще одним аспектом, який потрібно враховувати, виконуючи оцінювання на підставі Критерію 6, повинна бути підтримка або сприяння, що їх країна-одержувач надає міжнародній або транснаціональній організованій злочинності⁵. Що стосується незаконного обігу зброї та сфери застосування і відповідних положень Договору про торгівлю озброєннями, важливо пам'ятати про такі відповідні міжнародні нормативні рамки, як «Протокол проти незаконного виготовлення та обігу вогнепальної зброї, її складових частин і компонентів, а також боєприпасів до неї», який доповнює Конвенцію Організації Об'єднаних Націй проти

⁽⁵⁾ Згідно з термінами та означеннями, наведеними в ст. 2 Конвенції Організації Об'єднаних Націй проти транснаціональної організованої злочинності, транснаціональна організована злочинність означає незаконну та кримінальну діяльність, що її провадять «організовані злочинні групи» або «структуровані групи», мета яких — здійснювати порушення та серйозні злочини транснаціонального характеру, щоб одержувати, прямо або опосередковано, фінансовий або інший матеріальний зиск, і що караються максимальним позбавленням волі щонайменше на чотири роки або тягнуть за собою більш серйозне покарання. На основі пункту 2 статті 3 зазначеної Конвенції, організований злочин є транснаціональним, коли його вчиняють більш ніж в одній державі; коли його вчиняють в одній державі, але суттєва частина його підготовки, планування, керівництва чи контролю відбувається в іншій державі; коли його вчинено в одній державі, але до нього причетна організована кримінальна група, що здійснює кримінальну діяльність у більш ніж одній державі; або коли його вчинено в одній державі, але із значними наслідками в іншій державі.

транснаціональної організованої злочинності.

6.2. **Джерела інформації.** Спільна база джерел інформації ЄС, доступна всім державам-членам, складається зі звітів голів місій (НОМs) ЄС, заяв/висновків Ради ЄС, а також резолюцій Ради Безпеки ООН.

Додаткову інформацію також можна отримати з таких джерел:

- дипломатичні місії та інші національні урядові установи держав-членів;
- ООН та інші міжнародні та регіональні органи та агенції, як-от Організація з безпеки та співробітництва в Європі (ОБСЄ), Регіональний центр з питань стрілецької зброї в Найробі, Організація Американських Держав і Міжнародне агентство з атомної енергії.
- Міжнародний комітет Червоного Хреста (МКЧХ), Міжнародна Федерація Товариств Червоного Хреста та Червоного Півмісяця й інші гуманітарні органи;
- Європол, Інтерпол і розвідувальні агенції;
- неурядові організації та інші надійні джерела.

Неповний список відповідних джерел інформації міститься в додатку I.

6.3. **Ключові поняття.** Критерій 6 стосується широкого спектру всеосяжних питань, які необхідно враховувати у будь-якому оцінюванні, і які висвітлені в його тексті:

«Поведінка країни-покупця щодо міжнародної спільноти, особливо її ставлення до тероризму, характер союзів, членом яких вона є, та її повага до міжнародного права.

Держави-члени повинні враховувати, зокрема, дані про країну-покупця стосовно:

(a) підтримки нею або заохочення тероризму та міжнародної організованої злочинності;

(b) дотримання нею своїх міжнародних зобов'язань, особливо щодо незастосування сили, та міжнародного гуманітарного права;

(c) її зобов'язань щодо нерозповсюдження та інших аспектів контролю за озброєннями і роззброєнням, зокрема підписання, ратифікації та імплементації

відповідних конвенцій про контроль за озброєннями і роззброєнням, зазначених у пункті (b) Критерію 1.»

Тому, оцінюючи можливість надання або ненадання ліцензії на експорт, держави-члени повинні зважати на поточні та попередні дані про країну-покупця, пов'язані зі ставленням такої країни до тероризму та міжнародної організованої злочинності, характером її союзів, повагою такої країни до міжнародних зобов'язань та права, що стосуються зокрема незастосування сили, міжнародного гуманітарного права та нерозповсюдження зброї масового знищення, контролю за озброєннями та роззброєнням.

Критерій 6 необхідно враховувати у випадках країн-покупців, уряди яких демонструють негативну поведінку щодо зазначених положень; таким чином, під час оцінювання основну увагу зосереджують не на своєрідності та характері кінцевого споживача або товарів, передбачених для експорту. Фактично, основною увагою в аналізі радше є **поведінка країни-покупця**, аніж будь-який аналіз ризику того, що певна передача може мати певні негативні наслідки.

Отже, стосовно ключових понять, на яких наголошено в Критерії 6, держави-члени можуть розглядати такі питання.

6.4. Підтримка або заохочення країною-покупцем тероризму та міжнародної організованої злочинності. Під час оцінювання окремих заяв про надання ліцензії на експорт до країн-покупців, яких підозрюють у будь-якому способі надання підтримки тероризму та міжнародній організованій злочинності, необхідний вищий ступінь ретельного вивчення.

У цих рамках термін «тероризм» необхідно розуміти як такий, що означає «терористичні акти», заборонені міжнародним правом, а саме: підготовлені напади на громадян і напади невибіркового характеру, захоплення заручників, катування або умисні та свавільні вбивства, коли метою такого акту, виходячи з його характеру або контексту, є залякування населення або примус уряду чи міжнародної організації до

вчинення або утримання від вчинення будь-якої дії.

Що стосується «міжнародної організованої злочинності», необхідно зазначити такі види діяльності, як контрабанда наркотиків, торгівля людьми, контрабандне перевезення нелегальних мігрантів, контрабанда ядерних та радіоактивних матеріалів, відмивання грошей *тощо*, що їх здійснюють структуровані групи осіб, які існують протягом певного періоду часу та діють спільно з метою вчинення серйозних злочинів або порушень, установлених відповідно до Конвенції ООН проти транснаціональної організованої злочинності. Згідно з Протоколом проти незаконного виготовлення та обігу вогнепальної зброї, її складових частин і компонентів, а також боєприпасів до неї, який доповнює Конвенцію Організації Об'єднаних Націй проти транснаціональної організованої злочинності, та згідно з Договором про торгівлю озброєннями, незаконне виготовлення та обіг зброї необхідно розглядати як один із видів незаконної діяльності організованих злочинних груп.

Країна-покупець може заохочувати або підтримувати тероризм та міжнародну злочинність багатьма способами, тому, перш ніж надавати ліцензію, компетентний орган може поставити, серед іншого, такі питання:

- Чи існують зафіксовані факти того, що країна-покупець в минулому або в нинішній час займалася або займається терористичною/злочинною діяльністю?
- Чи існують будь-які відомі або ймовірні зв'язки країни-покупця з терористичними/злочинними організаціями (або навіть окремими терористами/злочинцями) або будь-які підстави підозрювати, що суб'єкти в межах країни-покупця мають такі зв'язки, і країна-покупець потурає цим суб'єктам?
- Чи існують будь-які інші причини підозрювати, що країна покупець потурає реекспорту чи перенаправленню товарів або технологій військового призначення до терористичних/злочинних організацій, або що така країна сама організовує реекспорт чи перенаправлення?
- Чи має країна-покупець внутрішнє законодавство, яке допускає терористичну/злочинну діяльність, або чи призводить неспроможність застосовувати законодавство до потурання терористичній/злочинній

діяльності?

Багато з цих питань також можна поставити під час оцінювання за Критерієм 7, але за Критерієм 6 вони радше стосуються уряду країни-покупця, а не кінцевого споживача.

Більш детальні запитання мають бути такими:

- Чи розглядає країна-покупець як злочин надання коштів терористам, чи заморожує фінансові активи людей, які вчиняють або здійснюють спроби вчинити терористичні акти, та чи забороняє надання послуг учасникам вчинення терористичних актів?
- Чи утримується країна-покупець від надання будь-якої форми підтримки, активної чи пасивної, суб'єктам або особам, причетним до терористичних актів?
- Чи надає країна-покупець завчасне сповіщення іншим державам шляхом обміну інформацією?
- Чи відмовляє країна-покупець у наданні притулку тим, хто фінансує, планує, підтримує або вчиняє терористичні акти?
- Чи перешкоджає країна-покупець тим, хто фінансує, планує, підтримує або вчиняє терористичні акти, у використанні своєї території?
- Чи запобігає країна-покупець переміщенню тих, хто здійснює акти, застосовуючи дієвий прикордонний контроль?

6.5. Характер союзів, учасником яких є країна-покупець. У строгому тлумаченні термін «союз» може означати міжнародний договір, що пов'язує державу з однією або більше інших держав та передбачає умови, за яких вони повинні надавати один одному допомогу. Зважаючи на те, що дуже мало з багатьох відносин між державами, які стосуються економічної, військової або оборонної співпраці, можуть уписатися в таке строге тлумачення терміна «союз», у контексті Критерію 6 термін «союз» необхідно тлумачити розширено та включати до нього всі ті економічні, військові або оборонні угоди, які за своїм характером спрямовані на встановлення важливого зв'язку (що також розуміється як спільні політичні цілі) між двома чи більше державами.

Розширене тлумачення терміна «союз» також включатиме будь-яке спільне бачення

міжнародних відносин (що виникло, *між іншим*, завдяки спільним політичним поглядам, економічним інтересам або питанням користі), результатом чого буде значуща діяльність, спрямована на досягнення взаємної цілі. Наприклад, це може бути будь-який вид об'єднаної підтримки сторони, яка перебуває в ситуації кризи, напруженості чи конфлікту.

Таким чином, оскільки характер союзів — це найчастіше політична оцінка, термін «союз» необхідно тлумачити *cum grano salis*, на основі національних інтересів держав-членів.

Пам'ятаючи про зазначене вище, під час розгляду питання, чи надавати ліцензію на експорт, держави-члени можуть ставити, серед іншого, такі запитання:

- Чи належить країна-покупець до союзу, що заснований або діє проти будь-якої з держав-членів або проти союзної країни чи країни-друга?
- Чи належить країна-покупець до союзу, який не поважає основоположні принципи Організації Об'єднаних Націй або не сприяє повазі до них?
- Чи належить країна-покупець до союзу, дії якого спрямовані на дестабілізацію міжнародної спільноти?

6.6. Дотримання країною-покупцем своїх міжнародних зобов'язань.

Розглядаючи, чи надавати ліцензію на експорт, держави-члени також можуть зважати на те, чи країна-покупець (тобто уряд країни-покупця) дотримується або не дотримується своїх міжнародних зобов'язань.

Увагу необхідно приділити тим зобов'язанням, що є юридично зобов'язальними для кожної держави і як норми міжнародного права, і як норми договору, загальноновизнаного кожною державою; у тому числі, зокрема, зобов'язанням, які за своїм характером може бути порушено (таким як незастосування сили (стаття 41 Статуту ООН) або повага до міжнародного права під час конфлікту) у більшості випадків через використання товарів або технологій військового призначення.

Держави-члени також повинні розглянути:

- Чи поважає країна-покупець свої зобов'язання щодо забезпечення виконання ембарго ООН, ОБСЄ та ЄС стосовно зброї?
- Чи країна-покупець застосовує, застосовувала або погрожує застосувати силу на порушення статті 41 Статуту ООН для вирішення міжнародної кризи?
- Чи порушує зазвичай країна-покупець зобов'язання міжнародного загального права або добровільно підписані нею договори?
- Чи поводить країна-покупець себе таким чином, щоб виключити себе зі складу міжнародної спільноти держав?

Щодо міжнародного гуманітарного права, можливі показники для оцінювання ризику є такі:

- Чи взяла країна-покупець на себе офіційне зобов'язання застосовувати правила міжнародного гуманітарного права та чи вжила належних заходів для їх впровадження;
- Чи вживає країна-покупець правових, судових та адміністративних заходів, необхідних для покарання за серйозні порушення міжнародного гуманітарного права;
- Чи вчиняла країна-покупець, яка бере або брала участь у збройному конфлікті, серйозні порушення міжнародного гуманітарного права;
- Чи була країна-покупець, яка бере або брала участь у збройному конфлікті, неспроможною вжити усіх можливих заходів, щоб запобігти серйозним порушенням міжнародного гуманітарного права.

Як зазначено вище, ані тип товарів, передбачених для експорту, ані кінцевий споживач цих товарів не є в центрі уваги аналізу, оскільки Критерій 6 спрямований на уникнення будь-якого експорту товарів або технологій військового призначення до тих країн, уряд яких не виконує міжнародні зобов'язання.

У цих рамках особливої значущості набуває Критерій 1 Спільної позиції (критерій «міжнародні зобов'язання»). Отже, держави-члени також повинні звертатися до нього.

Неповний список міжнародних договорів міститься в додатку II до цієї секції.

6.7. *Зобов'язання країни-покупця щодо нерозповсюдження та інших сфер контролю за озброєннями та роззброєнням.*

За Критерієм 6 під час оцінювання також необхідно розглянути дані про країну-покупця стосовно її зобов'язань у сфері роззброєння та контролю за озброєннями. Держави-члени, зокрема вивчатимуть як внутрішнє законодавство країни-покупця, так і її міжнародні зобов'язання. Основну увагу необхідно приділити конвенціям, переліченим у Критерії 1.

Деякі питання, які можна поставити, є такі:

- Чи підписала/ратифікувала країна-покупець Договір про нерозповсюдження ядерної зброї, Конвенцію про біологічну та токсинну зброю та Конвенцію про хімічну зброю, а також Договір про торгівлю озброєннями або приєдналася до них, та чи дотримується вона зобов'язань, що їх містять ці договори? Якщо ні, чому?
- Чи дотримується країна-покупець зобов'язання в жодній формі не експортувати протипіхотні міни, основою якого є Конвенція про заборону застосування, накопичення запасів, виробництва та передачі протипіхотних мін та про їх знищення?
- Чи є країна-покупець членом/учасником міжнародних домовленостей або режимів, зокрема таких як Група ядерних постачальників, Австралійська група, Режим контролю за ракетними технологіями, Вассенаарська домовленість та Гаазький кодекс поведінки проти розповсюдження балістичних ракет, або чи дотримується вона зобов'язань згідно з міжнародними домовленостями або режимами?

Навіть якщо Критерій 6 представляє наведені вище питання як більш доречні під час оцінювання, держави-члени можуть також поставити деякі запитання, які їм необхідно поставити під час оцінювання за Критерієм 7, та інші:

- Чи подає країна-одержувач звіти до Регістру звичайних озброєнь ООН; якщо ні, чому ні?

- Чи підтримує країна-одержувач принципи Спільної позиції 2008/944/СЗБП або подібних регіональних домовленостей?
- Чи бере країна-одержувач участь у Конференції з роззброєння?
- Чи застосовує країна-одержувач дієвий контроль за експортом і передачами, який охоплює спеціальне законодавство щодо такого контролю та процедури надання ліцензій, що відповідають міжнародним нормам?

Знов-таки, держави-члени повинні зауважити, що, виконуючи оцінювання за Критерієм 7 (ризик перенаправлення), можливо провести різницю між якостями товарів або технологій військового призначення, або між кінцевими споживачами; коли ті самі питання буде поставлено під час оцінювання за Критерієм 6, держави-члени вирішуватимуть чи надсилати будь-який з видів товарів до країни, про яку йде мова, на основі власної позиції щодо уряду країни-одержувача.

Неповний список міжнародних організацій та режимів контролю за експортом зброї міститься в додатку III.

6.8. Винесення рішення. На основі інформації та всебічного дослідження країни, як запропоновано в параграфах вище, держави-члени винесуть рішення про те, чи слід відмовити в наданні дозволу на заявлений експорт на підставі Критерію 6.

Держави-члени не видаватимуть ліцензію, якщо загальна оцінка показників країни-покупця за Критерієм 6 несприятлива.

У будь-якому випадку, навіть якщо така оцінка сприятлива, її в жодному разі не можна використовувати як підставу для передачі зброї, у якій було б відмовлено за іншими критеріями Спільної позиції.

ДОДАТОК І (до секції 6 глави 2)

ІНТЕРНЕТ-САЙТИ ВІДПОВІДНИХ ДЖЕРЕЛ ІНФОРМАЦІЇ:

ООН/звичайні озброєння
(<http://disarmament.un.org>)

Комітети Ради Безпеки з питань санкцій
(<http://www.un.org/sc/committees/>)

Звіт Ради Безпеки
(<http://www.securitycouncilreport.org>)

Контртерористичний комітет Ради Безпеки
(<http://www.un.org/en/sc/ctc/>)

Комітет 1540
(<http://www.un.org/en/sc/1540/>)

Глобальна програма проти корупції, Управління ООН з наркотиків і злочинності
(<http://www.unodc.org/>)

Інститут ООН з дослідження проблем роззброєння/UNIDIR
(<http://www.unidir.org>)

ОБСЄ/контроль за озброєннями
(<http://http://www.osce.org>)

Європейський Союз
(<http://www.eeas.europa.eu>)

Всесвітня книга фактів ЦРУ
(<https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/>)

Jane's Defence та Jane's foreign report
(<http://www.ianes.com/>)

SIPRI
(<http://www.sipri.org>)

Міжнародна мережа дій проти стрілецької зброї
(<http://www.iansa.org>)

Small Arms Survey (Огляд стрілецької зброї)
(<http://www.smallarmssurvey.org/>)

Міжнародний комітет Червоного Хреста
(<http://www.icrc.org>)

ВІДПОВІДНІ МІЖНАРОДНІ ДОГОВОРИ:

Статут ООН Конвенція про біологічну та токсинну зброю Конвенції про хімічну зброю

Договір про нерозповсюдження (ДНЯЗ)

Договір про всеосяжну заборону ядерних випробувань (ДВЗЯВ)

Конвенція про заборону застосування, накопичення запасів, виробництва та передачі протипіхотних мін та про їх знищення

Договір Раротонга

Пеліндабський договір

Договір Тлателолько

Бангкокський договір

Договір про без'ядерну зону в Центральній Азії

Договір про Антарктику Договір про морське дно Договір про космос

Переговори про обмеження стратегічних озброєнь (ОСО)

Женевські Конвенції Конвенція про заборону військового або будь-якого ворожого використання засобів впливу на природне середовище

Конвенція про заборону або обмеження застосування конкретних видів звичайної зброї (ССWC)

Конвенція ООН проти транснаціональної організованої злочинності Договір про торгівлю озброєннями

Тексти цих та інших міжнародних договорів можна знайти за посиланням <http://untreaty.un.org/>

ВІДПОВІДНІ МІЖНАРОДНІ ОРГАНІЗАЦІЇ ТА РЕЖИМИ КОНТРОЛЮ ЗА ЕКСПОРТОМ ЗБРОЇ:

Вассенаарська домовленість

<http://www.wassenaar.org>

Група ядерних постачальників

<http://www.nuclearsuppliersgroup.org>

Австралійська група

<http://www.australiagroup.net>

Комітет Цангера

www.zanggercommittee.org

РКРТ

<http://www.mtcr.info>

Гаазький кодекс поведінки проти розповсюдження балістичних ракет

<http://www.hcoc.at/>

Секція 7: Кращі практики тлумачення Критерію 7

Як застосовувати Критерій 7

7.1. Спільна позиція 2008/944/СЗБП застосовується до всього експорту товарів і технологій військового призначення державами-членами, а також товарів подвійного використання, зазначених у статті 6 Спільної позиції. Отже, Критерій 7 *a priori* застосовується до експорту в усі країни-одержувачі без будь-яких відмінностей. Однак, ці практики керуються принципом, згідно з яким випадки, у яких існує високий потенційний ризик, необхідно розглядати ретельніше, ніж випадки з меншим ризиком. Оцінювання окремих заяв про надання ліцензії на експорт необхідно виконувати з урахуванням кожного окремого випадку, а також включати до такого оцінювання аналіз сукупного ризику на основі рівня потенційного ризику в державі-одержувачі, надійності учасників транзакцій, характеру товарів, що їх планують до передачі, та заявленого кінцевого використання.

Щоб краще зрозуміти перенаправлення товарів і технологій військового призначення та запобігти йому, державам-членам рекомендовано здійснювати обмін інформацією стосовно відповідних країн, видів діяльності та проблемних суб'єктів з урахуванням кожного окремого випадку через співпрацю в COARM, або іншими каналами.

Згідно зі статтею 11 Договору про торгівлю озброєннями та відповідно до їхніх національних законодавств така інформація може містити інформацію щодо незаконних видів діяльності, у тому числі корупції, міжнародних контрабандних маршрутів, незаконних брокерів, джерел незаконного постачання, методів приховування, спільних диспетчерських пунктів, пунктів призначення, які використовують організовані групи, що займаються перенаправленням. Держави-сторони Договору про торгівлю озброєннями беруть на себе зобов'язання вживати належних заходів у випадку виявленого перенаправлення. Серед таких заходів можуть бути: попередження держав-сторін Договору про торгівлю озброєннями, що потенційно можуть зазнати негативного впливу, перевірка перенаправлених вантажів та вживання подальших заходів шляхом розслідування та правоохоронної діяльності.

Наприклад: якщо держава-член виявляє, що вантаж перенаправлено, і причиною цього є певна діяльність або суб'єкт, вона повинна розглянути можливість надання інформації іншим державам-членам (та заінтересованим державам-сторонам Договору про торгівлю озброєннями), щоб зменшити ризик перенаправлення будь-якої наступної транзакції, пов'язаною з тією самою діяльністю або суб'єктом.

Крім того, згідно зі статтею 13(2) державам-сторонам Договору про торгівлю озброєннями рекомендовано повідомляти іншим державам-сторонам, через Секретаріат, інформацію про вжиті заходи, дієвість яких у вирішенні питання перенаправлення переданих звичайних озброєнь було доведено, і згідно зі статтею 15(4) державам-сторонам рекомендовано співпрацювати, у тому числі через обмін інформацією щодо незаконних видів діяльності та суб'єктів, щоб запобігати перенаправленню звичайних озброєнь та усунути його. У будь-якому випадку всі держави-сторони Договору про торгівлю озброєннями взяли на себе зобов'язання співпрацювати та здійснювати обмін інформацією, якщо це доцільно та можливо, щоб зменшити ризик перенаправлення. Щодо зазначеного вище обміну інформацією урахуються всі обмеження, введені на використання чутливої інформації.

Крім того, вдосконалена документація (як-от контракти або угоди, сертифікати кінцевого споживача, різні гарантії), що фігурує в оцінюванні ризику перенаправлення на етапі надання ліцензії, ускладнює перенаправлення. Дієві системи контролю за кінцевим споживачем сприяють запобіганню небажаному перенаправленню або реекспорту товарів та технологій військового призначення. Сертифікати кінцевого споживача та засвідчення їхньої справжності на етапі надання ліцензії відіграють головну роль у політиках протидії перенаправленню. (див. також Глава 2 — Практики надання ліцензій). Незважаючи на це, використання сертифікатів кінцевого споживача не може замінити оцінювання сукупного ризику ситуації в конкретному випадку. Згідно зі статтею 11 Договору про торгівлю озброєннями держави-члени повинні намагатися запобігати перенаправленню, також аналізуючи можливість запровадження заходів, спрямованих на пом'якшення наслідків перенаправлення, як-от заходів зі зміцнення довіри або програм, спільно розроблених та погоджених державами-експортерами і державами-імпортерами. Іншими запобіжними заходами

можуть бути, якщо це доцільно: перевірка сторін, причетних до експорту, вимога надати додаткову документацію, сертифікати, гарантії, відмова в дозволі на експорт або інші належні заходи.

7.2. Джерела інформації. Інформацію щодо ризиків перенаправлення необхідно шукати в найрізноманітніших джерелах: національних, регіональних і міжнародних джерелах, публічних і конфіденційних джерелах, офіційних і неурядових джерелах...

У першу чергу ліцензійний орган повинен зв'язатися на національному рівні з урядовими агенціями, які мають справу зі стримуванням незаконної торгівлі та перенаправленням, а саме: митною службою, правоохоронними органами, органами юстиції, розвідувальною службою, підрозділами фінансової розвідки та оборонними структурами. Ці агенції можуть володіти інформацією про репутацію суб'єктів-учасників транзакції стосовно перенаправлення. Деякі країни, наприклад Сполучені Штати Америки, публікують списки суб'єктів, яких було визнано винними в порушенні національного законодавства у сфері експорту озброєнь. Додаткову інформацію можна отримати за необхідності в дипломатичних місіях держав-членів. На рівні ЄС існує система повідомлення про відмову та обміну іншою інформацією в контексті COARM і Регламенту 258/2012.

Також учасники Вассенаарської домовленості зобов'язуються обмінюватися кращими практиками та інформацією про кінцевих споживачів, з якими пов'язують високий ризик перенаправлення. Держави-члени ОБСЄ обмінюються кращими практиками щодо експортного контролю, у тому числі документацією щодо кінцевого використання. Інформацію щодо перенаправлення також можуть надати регіональні організації в інших частинах світу. На міжнародному рівні корисним джерелом інформації є звіти експертних груп, які консультують Комітети ООН з питань санкцій. Ці звіти містять детальну інформацію про порушення ембарго Ради Безпеки ООН стосовно зброї. Також корисним може бути обмін інформацією в рамках Комітету 1540 Ради Безпеки (2004) та публікацій і звітів на веб-сайтах Управління ООН з питань роззброєння (UNODA) та Управління ООН з наркотиків і злочинності (UNODC). Онлайн-система управління реєстрацією та відстежуванням незаконних озброєнь

(iARMS), яка функціонує в ІНТЕРПОЛі і яку фінансує ЄС, містить окремий модуль статистики і звітів стосовно незаконної вогнепальної зброї. Цей модуль може створювати спеціалізовані звіти та дозволяє проаналізувати інформацію, що містить національні дані про пов'язані з вогнепальною зброєю злочини та відстеження. Ліцензійні органи держав-членів ЄС можуть розглянути можливість подання запиту на доступ до цього модуля безпосередньо через свої національні центральні бюро (контактний пункт між національною поліцією та Інтерполом) або опосередковано через національні правоохоронні органи. У недержавному секторі декілька дослідницьких організацій, компаній та видань пропонують онлайн-інформацію, бази даних та індекси, такі як фінансована ЄС база даних iTrace, релевантну для оцінювання ризику перенаправлення та застосування Критерію 7 в цілому.

Неповний список відповідних інтернет-сайтів міститься в додатку I до цієї секції.

Елементи, які необхідно розглянути під час формування рішення

7.3. ***Ключові поняття.*** Критерій 7 стосується широкого спектру всеосяжних питань, які необхідно враховувати у будь-якому оцінюванні. Необхідно пам'ятати, що перенаправлення може бути ініційовано на різних рівнях, відбуватися під час передачі до країни та в межах країни або може передбачати об'їзний шлях або подальшу передачу третій «несанкціонованій» країні та/або суб'єкту. Перенаправлення може стосуватися володіння (кінцевий споживач) та/або функціонування (кінцеве використання).

Критерій 7 зазначає:

«....

Під час оцінювання впливу товарів або технологій військового призначення, передбачених для експорту, на країну-одержувача та ризику, що такі товари або технології можуть бути перенаправлені небажаному кінцевому споживачу, необхідно врахувати таке:

(а) *законні інтереси у сфері оборони і внутрішньої безпеки країни-одержувача, у тому числі будь-яку участь у миротворчій діяльності ООН або іншій миротворчій*

діяльності;

(b) технічну спроможність країни-одержувача використовувати такі товари або технології;

(c) здатність країни-одержувача застосовувати дієві заходи експортного контролю;

(d) ризик, що такі товари або технології будуть реекспортовані до небажаних місць призначення, а також дані про країну-одержувача щодо дотримання нею правил реекспорту або отримання нею, перш ніж здійснювати реекспорт, попередньої згоди, яке держава-член, що здійснює експорт, вважатиме за потрібне вимагати;

(e) ризик перенаправлення таких товарів або технологій до терористичних організацій або окремих терористів;

(f) ризик зворотного інжинірингу або непередбаченої передачі технологій.»

Ad (a): Законні інтереси у сфері оборони і внутрішньої безпеки країни-одержувача, у тому числі будь-яка участь у миротворчій діяльності ООН або іншій миротворчій діяльності.

Згідно зі Статутом ООН усі нації мають право на самооборону. Незважаючи на це, необхідно провести оцінювання того, чи є імпорт належною та пропорційною відповіддю на потребу країни-одержувача в самообороні, забезпеченні внутрішньої безпеки або участі в миротворчій діяльності ООН чи іншій миротворчій діяльності. З огляду на зазначене, можна проаналізувати звичайні військові потреби та технічну спроможність країни-одержувача, відображені в різних міжнародних джерелах, таких як Регістр звичайних озброєнь ООН (UNROCA), щорічник SIPRI або щорічник «Військовий баланс» Міжнародного інституту стратегічних досліджень (IISS).

Можливі такі запитання:

- Чи існує ймовірна загроза безпеці, яку можна подолати запланованим імпортом товарів або технологій військового призначення?
- Чи забезпечені збройні сили для вжиття заходів, щоб подолати таку загрозу?
- Яким буде пункт призначення імпортованих товарів після припинення участі у миротворчій діяльності ООН або іншій миротворчій діяльності?

Ad (b): Технічна спроможність країни-одержувача використовувати товари або технології військового призначення.

Технічний потенціал означає здатність країни-одержувача ефективно використовувати відповідні товари з точки зору як матеріальних, так і людських ресурсів. Він також стосується технологічного рівня країни-одержувача та її операційного потенціалу і, як правило, стандартів тактико-технічних характеристик її товарів.

Тому вивчення сумісності експорту товарів і технологій військового призначення з цим технічним потенціалом повинне включати аналіз того, чи доречно доставляти одержувачу товари, що є чутливішими або складнішими, ніж технологічні засоби та оперативні потреби країни-одержувача.

«Технічна спроможність країни-одержувача використовувати такі товари» може бути ключовим показником «наявності ризику» перенаправлення. Заявлений експорт, який технічно або чисельно виявляється таким, що виходить за межі того, що за звичайних обставин могла б розгорнути держава-одержувач, може свідчити про те, що запланованим кінцевим місцем призначення фактично є кінцевий споживач у третій країні. Ця концепція однаково застосовується як до готових товарів і систем, так і до компонентів та запасних частин. Експорт компонентів та запасних частин у випадках, коли немає свідчень, що країна-одержувач експлуатує відповідну готову систему, може бути чітким показником іншого наміру.

Деякі питання, які можна поставити, є такі:

- Чи є заявлений експорт високотехнологічним за своїм характером?
- Якщо так, чи має одержувач доступ до належної технічної підтримки, що супроводжує продаж, або чи інвестують вони в таку технічну підтримку?
- Чи відповідає заявлений експорт оборонному профілю держави-одержувача?
- Чи відповідає заявлений експорт — кількісно та якісно — операційній структурі та технічній спроможності збройних сил або поліцейських сил держави-одержувача? Якщо подають заявку на компоненти або запчастини, чи

відомо, що держава-одержувач експлуатує відповідну систему, в яку вбудовано ці вироби?

Ad (c): Здатність країни-одержувача застосовувати дієві заходи експортного контролю.

Дотримання державою-одержувачем міжнародних норм експортного контролю може бути достовірним показником, що виключає навмисне або ненавмисне перенаправлення.

Деякі питання, які можна поставити, є такі:

- Чи є держава-одержувач підписантом або учасником ключових міжнародних договорів, домовленостей або режимів експортного контролю (наприклад, Вассенаарської домовленості, Договору про торгівлю озброєннями)?
- Чи подає країна-одержувач звіти до Регістру звичайних озброєнь ООН; якщо ні, чому?
- Чи підтримує країна-одержувач принципи Спільної позиції Ради 2008/944/СЗБП або подібних регіональних домовленостей?
- Чи застосовує країна-одержувач дієвий контроль за експортом і передачами, який охоплює спеціальне законодавство щодо такого контролю та процедури надання ліцензій, що відповідають міжнародним нормам?
- Чи є управління запасами та їх безпека на належному рівні (пор. STANAG (Угода зі стандартизації), Міжнародні стандарти контролю за стрілецькою зброєю (ISACS) і Міжнародні технічні настанови з боєприпасів (IATG))? Чи є в країні кінцевого споживача відомі випадки проблем з «витіканням» запасів?
- Наскільки серйозною за оцінками є корупція в країні-одержувачі? Чи існують дієві правові інструменти й адміністративні заходи, спрямовані на запобігання корупції та боротьбу з корупцією?
- Чи розташована держава-одержувач близько до зони конфлікту або чи існують у державі-одержувачі напруженість або інші чинники, що могли б ослабити надійне забезпечення виконання положень щодо експортного контролю такої держави?

- Чи має країна заявленого кінцевого використання будь-яку історію перенаправлення зброї, у тому числі недозволеного реекспорту надлишкових товарів до проблемних країн?

Неповний список відповідних інтернет-сайтів міститься в додатку I до цієї секції.

Ad (d): Ризик, що такі товари або технології буде реекспортовано до небажаних місць призначення, а також дані про країну-одержувача щодо дотримання нею правил реекспорту або отримання нею, перш ніж здійснювати реекспорт, попередньої згоди, яке держава-член, що здійснює експорт, вважатиме за потрібне вимагати.

Компетентний орган повинен оцінити надійність конкретного вантажоодержувача, а також, якщо це відомо на етапі надання ліцензії, достовірність і надійність маршруту та комерційної схеми, передбачених для транзакції. Крім кінцевого споживача, можливими іншими учасниками транзакції можуть бути: брокери, субпідрядники брокерів, експедитори вантажів (повітрям, морем, залізницею, автомобільною дорогою, баржею), фінансисти, страхові компанії,... Причетність у минулому будь-якого з цих суб'єктів до контрабанди — це елемент, на який необхідно звернути увагу для оцінювання ризику.

У той час, як конкретні товари безпосередньо можуть не бути предметом перенаправлення, вони можуть полегшити перенаправлення, надавши можливість здійснити недозволену подальшу передачу зброї із наявних запасів. Як правило, коли репутація країни-одержувача або кінцевого споживача щодо перенаправлення дає підстави для занепокоєння, постачальники можуть розглянути заходи, спрямовані на зниження ризику.

Деякі питання, які можна поставити, є такі:

- Чи призначено товари для уряду або окремої компанії?
- Чи викликає занепокоєння маршрутизація транзакції у випадках, коли вона відома або необхідна на етапі ліцензування?

- Чи викликає занепокоєння комерційна схема у випадках, коли вона відома або необхідна на етапі ліцензування (можлива участь брокерів, розповсюджувачів...)?
- Чи був будь-хто із учасників комерційної схеми або маршрутизації транзакції раніше засудженим за незаконну торгівлю зброєю або порушення законодавства у сфері експорту озброєнь?

Якщо імпортером є уряд:

- Чи є уряд/конкретний підрозділ уряду надійним у цьому питанні?
- Чи дотримувався уряд/конкретний підрозділ уряду положень попередніх сертифікатів кінцевого споживача або інших положень щодо надання дозволу на реекспорт?
- Чи є будь-які підстави вважати уряд/конкретний підрозділ уряду ненадійним?

Якщо імпортером є компанія:

- Чи це відома компанія?
- Чи компанія авторизована урядом у державі-одержувачі?
- Чи була раніше компанія задіяна у небажаних транзакціях? Чи була компанія визнана винною у незаконній торгівлі зброєю?

Ad (e): Ризик перенаправлення таких товарів або технологій до терористичних організацій або окремих терористів (у цьому контексті антитерористичні товари потребуватимуть особливо ретельного розгляду).

Під час оцінювання потенційного ризику в державі-одержувачі компетентний орган може ставити такі запитання:

- Чи є зафіксовані факти про минулу або теперішню причетність держави-одержувача до терористичної діяльності?
- Чи існують будь-які відомі або запідозрені зв'язки з терористичними організаціями (або навіть окремими терористами) або будь-які підстави підозрювати, що суб'єкти в межах такої держави-одержувача беруть участь у фінансуванні тероризму?

- Чи є будь-які інші підстави підозрювати, що товари може бути реекспортовано або перенаправлено до терористичних організацій?

Якщо на одне або більше поставлених запитань відповіддю є «так», необхідний вищий ступінь ретельного вивчення. Продовжуючи оцінювання такого ризику, компетентний орган повинен звертатися до відкритих та інших джерел.

Ad (f): Ризик зворотного інжинірингу або непередбаченої передачі технологій.

Коли держави-члени формують рішення щодо заяви про надання ліцензії на експорт, необхідно врахувати спроможності одержувача, державного чи приватного, докладно розібрати та перенаправити технологію, що є складовою товарів військового призначення, які придбавають.

Держави-члени матимуть змогу здійснити обмін відповідною інформацією з метою визначення спроможностей потенційного покупця європейських товарів військового призначення.

У цьому контексті, і особливо для товарів, що використовують чутливу технологію, необхідно розглянути такі чинники:

- Чутливість та рівень захисту технологій, що є складовими системи, з точки зору приблизно оціненого рівня експертних знань одержувача, та очевидне бажання одержувача придбати деякі з таких технологій;
- Легкість, з якою такі технології можна докладно розібрати та перенаправити або на розробку подібних товарів, або на вдосконалення інших систем з використанням придбаної технології;
- Кількості, передбачені для експорту: купівля підсистем або виробів у кількості, яка видається заниженою або завищеною — це показник спроби придбати технології;
- Поведінка одержувача в минулому, коли такий одержувач купував системи, які він мав змогу дослідити, щоб одержати інформацію про технології, використані в таких системах. У цьому контексті держави-члени можуть надати один

одному інформацію з власного досвіду про випадки викрадення технологій.

- Для визначення такої сумісності держави-члени можуть розглянути такі питання:
- Чи має країна-одержувач військову інфраструктуру, щоб мати змогу ефективно використовувати товари?
- Чи є технологічний рівень товарів, на які подано заявку, пропорційним потребам, висловленим країною-одержувачем, та її операційному потенціалу?
- Чи забезпечено належне технічне обслуговування подібних товарів, які вже є в експлуатації?
- Чи існує достатня кількість кваліфікованого персоналу, щоб мати можливість використовувати та обслуговувати такі товари?⁶

7.4. **Винесення рішення.** На основі інформації та оцінки сукупного ризику, як запропоновано у параграфах вище, та після запровадження заходів для пом'якшення наслідків, держави-члени винесуть рішення про те, чи слід відмовити в наданні дозволу на заявлений експорт на підставі Критерію 7.

⁶) Наприклад, чи вже працює у військовому секторі значна частина інженерно-технічного персоналу країни? Чи існує брак інженерно-технічного персоналу в цивільному секторі, який може загостритися через додатковий набір персоналу для військового сектору?

ІНТЕРНЕТ-САЙТИ ВІДПОВІДНИХ ДЖЕРЕЛ ІНФОРМАЦІЇ:

Глобальна торгівля зброєю

- Регістр звичайних озброєнь ООН (UNROCA) — <http://www.un-register.org/HeavyWeapons/Index.aspx>
- База статистичних даних ООН з торгівлі товарами «UN Comtrade» — <http://comtrade.un.org/data/>

Неурядові джерела:

- База даних SIPRI у сфері передач зброї — <http://www.sipri.org/databases/armstransfers>

Ембарго стосовно зброї

- Європейський Союз – чинні обмежувальні заходи (санкції) — http://eeas.europa.eu/cfsp/sanctions/docs/measures_en.pdf
- Комітети Ради Безпеки з питань санкцій — звіти груп експертів — <http://www.un.org/sc/committees/>

Неурядові джерела:

- База даних SIPRI щодо ембарго стосовно зброї — <http://www.sipri.org/databases/embargoes>

Тероризм

- Боротьба ЄС проти тероризму — <http://www.consilium.europa.eu/Dolicies/fight-against- terrorism?lang=en>
- Контртерористичний комітет Ради Безпеки ООН — <http://www.un.org/en/sc/ctc>

Кращі практики та стандарти

- Міжнародні технічні настанови з боєприпасів — <http://www.un.org/disarmament/convarms/ammunition/IATG/>
- Дослідження з розроблення концепції покращення кінцевого використання та систем контролю за кінцевим використанням — <http://www.un.org/disarmament/HomePage/ODAPublications/OccasionalPapers/PDF/OP21.pdf>
- Міжнародні стандарти контролю за стрілецькою зброєю — <http://www.smallarmsstandards.org/isacs/>
- Посібник з кращих практик у сфері стрілецької зброї та легких озброєнь — <http://www.osce.org/fsc/13616>
- Вассенаарська домовленість — <http://www.wassenaar.org/>

Перенаправлення та незаконний обіг

- Генеральний директорат з питань міграції та внутрішніх справ (DG Home) Комісії ЄС — ініціатива у сфері боротьби з незаконним обігом вогнепальної зброї — http://ec.europa.eu/dgs/home-affairs/what-we-do/Policies/organized-crime-and-human-trafficking/trafficking-in-firearms/index_en.htm
- Комітети Ради Безпеки ООН з питань санкцій — звіти груп експертів — <http://www.un.org/sc/committees/>
- База даних Інтерполу iArms — запит на доступ до модуля статистики і звітів через Національне центральне бюро — <http://www.interpol.int/Crime-areas/Firearms/INTERPOL-Illicit-Arms-Records-and-tracing-Management-System-iARMS>
- США — список суб'єктів, визнаних винними в порушеннях законодавства у сфері експорту озброєнь — <http://pmdtc.state.gov/compliance/debar.html>
- Управління ООН з наркотиків і злочинності — дослідження незаконного обігу вогнепальної зброї — <http://www.unodc.org/unodc/en/firearms-Drotocol/global-firearms-trafficking-study.html>

Неурядові джерела:

- Дослідження незаконного використання озброєнь у зонах конфліктів (CAR) — <http://www.conflictarm.com/>
- iTrace — База даних щодо перенаправлених зброї та боєприпасів — <https://itrace.conflictarm.com/>
- Інститут дослідження проблем миру в Осло (PRIO) — Норвезька ініціатива з питань

боротьби з незаконними передачами стрілецької зброї (NISAT) — [http://nisat.prio.org/Document- Library/Region/](http://nisat.prio.org/Document-Library/Region/)

- Інтернет-проект «Insight Crime» — <http://www.insightcrime.org/investigations/gunrunners>

Корупція

- Управління ООН з наркотиків і злочинності — <http://www.unodc.org/unodc/corruption>

Неурядові джерела:

- Неурядова організація Великої Британії «Corruption Watch» — <http://www.cw-uk.org/>
- Звіт «Global Integrity Report» — www.globalintegrity.org/
- Transparency International — <http://www.transparency.org/research/cpi/overview>
- Transparency International — індекс антикорупційної політики в оборонному секторі — <http://government.defenceindex.org/>
- Transparency International — <http://www.ti-defence.org/>
- Антикорупційний ресурсний центр U4 — <http://www.u4.no/>

Загальне:

- Договір про торгівлю озброєннями — <http://www.un.org/disarmament/ATT>
- Австралійська Група — <http://www.australiagroup.net/en/index.html>
- Контроль за експортом зброї ЄС —
http://eeas.europa.eu/non-proliferation-and-disarmament/arms-export-control/index_en.htm
- Гаазький кодекс поведінки проти розповсюдження балістичних ракет —
<http://www.hcoc.at/>
- Режим контролю за ракетними технологіями РКРТ — <http://www.mtcr.info>
- ОБСЄ/контроль за озброєннями — <http://www.osce.org/what/arms-control>
- Група ядерних постачальників — <http://www.nuclearsuppliersgroup.org/>
- Управління ООН з питань роззброєння — <http://www.un.org/disarmament/>
- Програма дій ООН у сфері незаконної торгівлі стрілецькою зброєю і легкими озброєннями — www.poa-iss.org
- Інститут ООН досліджень проблем роззброєння/UNIDIR — www.unidir.org
- Вассенаарська домовленість — <http://www.wassenaar.org/>

Неурядові джерела:

- Моніторинг збройного насильства (Armed violence monitor) — www.avrmonitor.org
- Європейська Асоціація у сфері аерокосмічних технологій і оборони —
<http://www.asd-europe.org/>
- Боннський міжнародний центр конверсії (BICC) — База даних у сфері оцінювання експорту зброї — <http://www.ruestungsexport.info/>
- Видання «Defense Industry Daily» — <http://www.defenseindustrydaily.com/>
- Консорціум ЄС з питань нерозповсюдження — <http://www.nonproliferation.eu/>
- Федерація європейських асоціацій оборонних технологій — <http://www.fedta.eu/home>
- Фундація стратегічних досліджень — <http://www.frstrategie.org/>
- Група досліджень та інформації щодо миру і безпеки (GRIP) — <http://www.grip.org>
- Gunpolicy — <http://www.gunpolicy.org/>
- Франкфуртський інститут досліджень питань миру (Hessische Stiftung Friedens - und Konfliktforschung) — <http://www.hsfk.de/>
- Міжнародна мережа дій проти стрілецької зброї (IANSA) — <http://www.iansa.org>

- Міжнародний інститут стратегічних досліджень (IISS) — <http://www.iiss.org/>
- Дослідницький інститут «International Peace Information Service» (IPIS) — <http://www.ipisresearch.be/?&lang=en>
- Видання «Jane's Defence» — <http://www.janes.com>
- Small Arms Survey (Огляд стрілецької зброї) — www.smallarmssurvey.org
- Міжнародна організація протидії збройним конфліктам «Безпечніший світ» (Saferworld) — www.saferworld.org.uk
- Стокгольмський міжнародний інститут дослідження питань миру (SIPRI) — www.sipri.org
- Координаційний інформаційний центр Південно-Східної та Східної Європи з контролю за стрілецькою зброєю та легкими озброєннями (SEESAC) — <http://www.seesac.org/>

Секція 8: Кращі практики тлумачення Критерію 8

Як застосовувати Критерій 8

8.1. Спільна позиція 2008/944/СЗБП застосовується до всього експорту державами-членами товарів або технологій військового призначення, включених до Спільного військового списку ЄС, а також товарів подвійного використання, зазначених у статті 6 Спільної позиції. Критерій 8 *apriori* застосовується до експорту в усі країни-одержувачі без будь-яких відмінностей. Однак, оскільки Критерій 8 установлює зв'язок зі сталим розвитком⁷ країни-одержувача, особливу увагу необхідно приділити експорту зброї до країн, що розвиваються. Передбачається, що він застосовуватиметься лише тоді, коли заявленим кінцевим споживачем є уряд або інший суб'єкт державного сектору, оскільки лише у зв'язку з цими кінцевими споживачами може виникнути можливість перенаправлення обмежених ресурсів зі статей витрат на соціальну та інші сфери. **Додаток А** окреслює двоетапну систему «фільтрів», що допомагає державам-членам ідентифікувати заяви про надання ліцензій на експорт, які можуть потребувати оцінювань за Критерієм 8. Етап 1 визначає проблеми розвитку на рівні країни, а на Етапі 2 основну увагу зосереджено на тому, наскільки значущою для країни-одержувача є фінансова вартість заяви на отримання ліцензії.

8.2. *Джерела інформації.* Якщо система «фільтрів» окреслена в параграфі 8.1, вказує, що потрібен подальший аналіз, **додаток В** наводить перелік соціальних та економічних показників, які держави-члени повинні взяти до уваги. Для кожного показника він наводить джерело інформації. Характеристика країни-одержувача за одним і більше таких показників сама собою не повинна визначати результат рішень держав-членів щодо надання ліцензії⁸. Ці дані радше необхідно використати для складання бази доказів, що сприятиме процесу вироблення й ухвалення рішень. Параграфи 8.3–8.10 окреслюють елементи Критерію 8, за якими необхідно винести

⁽⁷⁾ Цілі розвитку тисячоліття передбачають сталий розвиток і включають прогрес у досягненні цілей, пов'язаних із подоланням бідності, освітою, гендерною рівністю, дитячою смертністю, здоров'ям матерів, ВІЛ/СНІДом та іншими хворобами, довкіллям та глобальним партнерством заради розвитку.

⁽⁸⁾ COARM не менше ніж раз на рік обговорюватиме рішення про надання ліцензій, пов'язані з Критерієм 8, щоб отримати краще колективне уявлення про застосування цього Критерію.

подальше рішення.

Елементи, які необхідно розглянути під час формування рішення

8.3. Критерій 8 стосується низки широких, всеосяжних питань, які необхідно враховувати в будь-якому оцінюванні, і які виділено у наведеному нижче тексті.

*Сумісність експорту товарів або технологій військового призначення з **технічним та економічним потенціалом** країни-одержувача, враховуючи бажаність того, щоб держави задовольняли свої законні безпекові й оборонні потреби з найменшим відволіканням людських і економічних ресурсів на сферу озброєння.*

*Держави-члени повинні враховувати, спираючись на інформацію з достовірних джерел, таких як звіти Програми розвитку Організації Об'єднаних Націй, Світового банку, Міжнародного валютного фонду та Організації економічного співробітництва і розвитку, чи стане заявлений експорт серйозною перешкодою для сталого розвитку країни-одержувача. У цьому контексті вони повинні враховувати відносний рівень **військових і соціальних** видатків країни-одержувача, беручи до уваги також будь-яку **допомогу від ЄС або надану на двосторонній основі.***

Технічний та економічний потенціал

8.4a **Економічний потенціал** означає вплив імпорту товарів або технологій військового призначення на наявність фінансових та економічних ресурсів країни-одержувача для інших цілей у найближчій, середній та довгостроковій перспективі. У зв'язку з цим, держави-члени можуть розглянути можливість урахувати:

- Як капітальні витрати на придбання товарів або технологій військового призначення, так і ймовірні подальші витрати на пов'язану експлуатацію протягом життєвого циклу (наприклад, допоміжні системи та обладнання), професійна підготовка та технічне обслуговування.
- Чи є відповідна зброя додатковою до наявних спроможностей, або вона

потрібна, щоб їх замінити, та — у належних випадках — ймовірну економію, пов'язану з витратами на експлуатацію старіших систем.

- Як країна-одержувач фінансуватиме імпорт⁹, і як це може вплинути на її ситуацію із зовнішнім боргом і платіжним балансом.

8.4b *Технічний потенціал* означає здатність країни-одержувача ефективно використовувати відповідні товари, з точки зору як матеріальних, так і людських ресурсів. У цьому зв'язку, держави-члени повинні розглянути такі питання:

- Чи має країна-одержувач військову інфраструктуру, щоб мати змогу ефективно використовувати товари?
- Чи забезпечено належне технічне обслуговування подібних товарів, які вже є в експлуатації?
- Чи існує достатня кількість кваліфікованого персоналу, щоб мати можливість використовувати та обслуговувати такі товари?¹⁰

Законні потреби сектору безпеки та оборони

8.5. Згідно зі Статутом ООН всі нації мають право на самооборону. Незважаючи на це, необхідно провести оцінювання того, чи є імпорт належною та пропорційною відповіддю на потребу країни-одержувача в самообороні, забезпеченні внутрішньої безпеки та участі в міжнародних миротворчих та гуманітарних операціях. Необхідно розглянути такі питання:

- Чи існує ймовірна загроза безпеці, яку можна подолати запланованим імпортом товарів або технологій військового призначення?
- Чи забезпечені збройні сили для вжиття заходів, щоб подолати таку загрозу?
- Чи є запланований імпорт виправданим пріоритетом з огляду на сукупний ризик?

(⁹) Це необхідно врахувати, оскільки методи оплати можуть мати негативні наслідки для макроекономіки та сталого розвитку. Наприклад, якщо придбання здійснюють за готівкові кошти, це може серйозно виснажити валютні резерви країни, ускладнюючи роботу будь-якої системи захисту управління обмінним курсом, а також мати короткострокові негативні наслідки для платіжного балансу. Якщо таке придбання здійснюють у кредит (будь-якої форми), це збільшить загальний борговий тягар країни-одержувача — а він може вже бути на нестабільних рівнях.

(¹⁰) Наприклад, чи вже працює у військовому секторі значна частина інженерно-технічного персоналу країни? Чи існує брак інженерно-технічного персоналу в цивільному секторі, який може загостритися через додатковий набір персоналу для військового сектору?

Мінімальне перенаправлення людських та економічних ресурсів на озброєння

8.6. Що саме вважати «мінімальним перенаправленням» залежить від судження з урахуванням усіх відповідних факторів. Держави-члени повинні розглянути, зокрема, такі питання:

- Чи відповідають видатки стратегії зменшення бідності країни-одержувача або програмам, які підтримуються міжнародними фінансовими інституціями (IFIs)?
- Який рівень військових видатків у країні-одержувачі? Чи підвищувався він за останні п'ять років?
- Наскільки прозорі державні військові видатки та закупівлі? Які є можливості для демократичної або публічної участі в державному бюджетному процесі? Чи є релевантними інші питання врядування?
- Чи існує чіткий та послідовний підхід до планування військового бюджету? Чи існує чітко визначена оборона політика та чітко сформульовані законні безпекові потреби країни?
- Чи існують більш результативні за витратами військові системи?
- Чи поширюються урядові антикорупційні практики та/або програми на закупівлі в оборонній сфері? Чи є ознаки корупції у зв'язку із заявленим експортом?

Відносні рівні військових і соціальних видатків

8.7. Держави-члени, оцінюючи, чи призведе придбання до суттєвої зміни рівня військових видатків відносно соціальних видатків, повинні проаналізувати такі питання:

- Який у країні-одержувачі рівень військових видатків відносно її видатків на охорону здоров'я та освіту?
- Який відсоток валового внутрішнього продукту (ВВП) у країні-одержувачі становлять військові видатки?
- Чи спостерігається тенденція зростання військових видатків по відношенню до видатків на охорону здоров'я і освіту та до ВВП останні п'ять років?

- Якщо країна має високий рівень військових видатків, чи не «приховують» деякі з них соціальні видатки? (наприклад, у дуже мілітаризованих суспільствах, військово-промисловий комплекс може забезпечувати лікарнями, надавати соціальну допомогу тощо.)
- Чи має країна значний рівень «позабюджетних» військових видатків (тобто чи існують значні військові видатки поза нормальними процесами, що забезпечують бюджетну підзвітність та контроль)?

Потоки допомоги

8.8. Держави-члени повинні взяти до уваги рівень потоків допомоги країні-імпортеру та їх потенційну взаємозамінність¹¹.

- Чи висока залежність країни від допомоги ЄС, а також допомоги на багатосторонній і двосторонній основі?
- Якою є залежність країни від допомоги, виражена як частка валового національного доходу?

Сукупний вплив

8.9. Оцінювання сукупного впливу імпорту зброї на економіку країни-одержувача можна здійснювати лише на основі експорту з усіх джерел, проте точні цифри зазвичай недоступні. Кожна держава-член може побажати проаналізувати сукупний вплив власного експорту зброї на країну-одержувача, у тому числі з урахуванням нещодавніх та прогнозованих запитів на отримання ліцензій. Вона також може побажати врахувати наявну інформацію щодо поточного та запланованого експорту з інших держав-членів ЄС, а також з інших держав-постачальників. Потенційними джерелами інформації є, зокрема, Щорічний звіт ЄС, щорічні національні звіти держав-членів, Вассенаарська домовленість, Регістр озброєнь ООН і щорічні звіти Стокгольмського міжнародного інституту досліджень питань миру.

⁽¹¹⁾ Взаємозамінність означає потенційну можливість перенаправлення потоків допомоги в неналежні військові видатки.

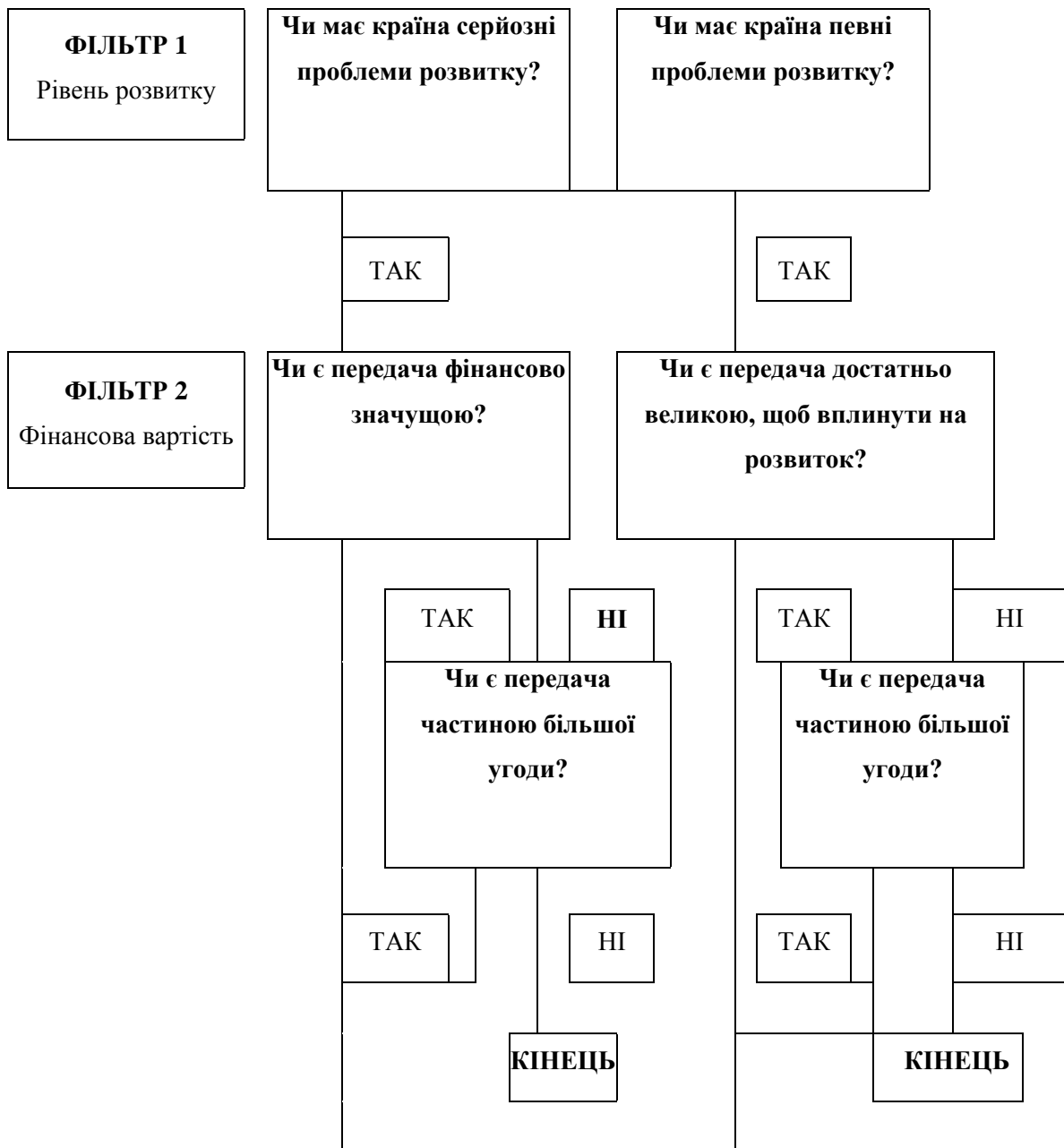
8.10. Дані щодо сукупного експорту зброї можуть бути використані як інформація в точнішому оцінюванні:

- Історичних, поточних та прогнозованих тенденцій у військових видатках країни-одержувача і того, як на них вплине заявлений експорт.
- Тенденцій у військових витратах, виражених як відсоток доходу країни-одержувача та відсоток її соціальних видатків.

8.11. **Винесення рішення.** На основі даних та оцінки критичних елементів, запропонованих згідно з параграфами 8.3–8.10, держави-члени винесуть рішення про те, чи буде заявлений експорт серйозно перешкоджати сталому розвитку в країні-одержувачі.

ДОДАТОК А (до секції 8 глави 2)

Щоб ухвалити початкове рішення щодо того, чи потрібно аналізувати заяву про надання ліцензії на експорт за Критерієм 8, державам-членам необхідно буде проаналізувати рівень розвитку країни-одержувача та фінансову вартість заявленого експорту. Наведену нижче схему розроблено, щоб допомогти державам-членам у процесі вироблення й ухвалення рішень.

ПОДАЛЬШИЙ АНАЛІЗ НЕОБХІДНО РОБИТИ НА ОСНОВІ ПИТАНЬ ТА АСПЕКТІВ, ВИЗНАЧЕНИХ У СЕКЦІЯХ 8.3–8.10, ТА ЗА УМОВИ НАЯВНОСТІ ІНФОРМАЦІЇ

Сукупне оцінювання приділятиме особливу увагу безпековій ситуації в країні-одержувачі та релевантності специфіки транзакції, що розглядається (наприклад, тип товарів (наступальні/оборонні/для використання у територіальному спостереженні та прикордонному контролі), тип кінцевого споживача (поліція, збройні сили), технічне обслуговування, експлуатаційні витрати протягом життєвого циклу...)

ДОДАТОК В (до секції 8 глави 2)

Держави-члени можуть забажати проаналізувати низку соціальних та економічних показників стосовно країн-одержувачів, перелік яких наведено нижче разом з джерелами даних, а також їх динаміку за останні роки.

Показник	Джерело даних
Рівень військових видатків відносно державних видатків на охорону здоров'я та освіти	Публікації «Військовий баланс» IISS, SIPRI, країнові звіти Світового банку/МВФ, Показники світового розвитку (WDI)
Військові видатки, виражені як відсоток валового внутрішнього продукту (ВВП)	Публікації «Військовий баланс» IISS, SIPRI, країнові звіти Світового банку/МВФ, Показники світового розвитку (WDI)
Залежність від допомоги виражена як частка валового національного доходу	Показники світового розвитку (WDI)
Фінансова стабільність	Показники світового розвитку (WDI), звіти зі світового розвитку (WDR), країнові звіти міжнародних фінансових інституцій (IFI)

СПИСОК СКОРОЧЕНЬ

IFI: Система спостереження (Watchnet) міжнародних фінансових інституцій

IISS: Міжнародний інститут стратегічних досліджень

IMF: Міжнародний валютний фонд (МВФ)

SIPRI: Стокгольмський міжнародний інститут досліджень питань миру

Показник	Джерело даних
----------	---------------

Стабільність боргу	Світовий банк/МВФ, в тому числі країнові звіти
Показники досягнення цілей розвитку тисячоліття (після 2005 року)	UNDP, Звіт з розвитку людства
Питання врядування	WB (особливо Показники врядування у країнах світу (Worldwide Governance Indicators), рейтинг країн за оцінками якості політики та інституційних рамок (Country Policy and Institutional Assessment — CPIA) та дані про доходи) ¹²

UNDP: Програма розвитку Організації Об'єднаних Націй (ПРООН)

WB: Світовий банк

WDI : Показники світового розвитку

WDR: Звіти зі світового розвитку

СПИСОК ДЖЕРЕЛ (ВЕБ-САЙТІВ)

IFI: <http://www.ifitransparency.org>

IISS: <http://www.iiss.org>

IMF: <http://www.imf.org>

SIPRI: <http://www.sipri.org>

UNDP: <http://www.undp.org.in>

WB: <http://www.worldbank.org>

WDI: <http://data.worldbank.org/products/wdi>

WDR: <http://econ.worldbank.org/wdr>

(¹²) <http://info.worldbank.org/governance/wgi/index.asp> (щодо показників врядування у країнах світу); <http://www.worldbank.org/ida/IRAI-2011.html> (щодо рейтингу країн за оцінками якості політики та інституційних рамок) та <http://data.worldbank.org/indicator/GC.REV.XGRT.GD.ZS/countries> (щодо даних про доходи).

Секція 1: Вимоги до подання інформації для Щорічного звіту ЄС

1.1. У статті 8 Спільної позиції стверджується:

«1. Кожна держава-член розсилає на умовах конфіденційності іншим державам-членам річний звіт про власний експорт товарів і технологій військового призначення та про імплементацію нею цієї Спільної позиції.

2. Щорічний звіт ЄС, складений на основі інформації від усіх держав-членів, подається до Ради і публікується у серії 'С' Офіційного вісника Європейського Союзу.

3. Окрім того, кожна держава-член, яка експортує товари або технології, зазначені у Спільному військовому списку ЄС, повинна публікувати національний звіт про експорт товарів і технологій військового призначення, при цьому його зміст має відповідати вимогам національного законодавства, якщо таке застосовується в цьому випадку, і надавати інформацію для щорічного звіту ЄС про імплементацію цієї Спільної позиції, як це передбачено у Посібнику користувача.»

1.2. Кожна держава-член щороку надає до Європейської служби зовнішніх справ (EEAS) таку інформацію. Елементи інформації, позначені*, не публікуватимуться безпосередньо в Щорічному звіті ЄС, а зводитимуться в одне ціле в спосіб, узгоджений державами-членами:

- (a) Кількість ліцензій на експорт, наданих для кожного пункту призначення, розподілена за позиціями Військового списку (за наявності);
- (b) Вартість ліцензій на експорт, наданих для кожного пункту призначення, розподілена за позиціями Військового списку (за наявності);
- (c) Вартість фактичного експорту до кожного пункту призначення, розподілена за позиціями Військового списку (за наявності);
- (d) Кількість відмов у видачі ліцензії на експорт для кожного пункту призначення, розподілена за позиціями Військового списку*;
- (e) Кількість разів застосування кожного критерію Спільної позиції для кожного пункту призначення, розподілена за позиціями Військового списку*;
- (f) Кількість ініційованих консультацій;
- (g) Кількість отриманих консультацій;
- (h) Адреса національного веб-сайту, на якому розміщено річний звіт щодо експорту зброї.

1.3. У випадку застосування державами-членами відкритих ліцензій, вони повинні надавати якомога більше інформації, зазначеної вище.

ГЛАВА 4 — СПІЛЬНИЙ ВІЙСЬКОВИЙ СПИСОК ЄС

1.1. Спільний військовий список ЄС має статус політичного зобов'язання в рамках Спільної зовнішньої та безпекової політики. Найостанніша версія Спільного військового списку ЄС доступна на веб-сайті EEAS за посиланням:

<http://www.eeas.europa.eu/non-proliferation-and-disarmament/arms-export-control/index.en.htm>

1.2. Список оновлюватиметься, щоб відобразити зміни у відповідних міжнародних списках, та вносити будь-які інші зміни, погоджені державами-членами.

ГЛАВА 5 — ПОВІДОМЛЕННЯ ПРО ВІДМОВИ ТА КОНСУЛЬТАЦІЇ

1.1. Інструкції щодо повідомлень про відмови і консультацій публікуються та регулярно оновлюються в онлайн-системі COARM.
